Ieromonah
SAVATIE BAŞTOVOI
Singuri în faţa slibertăţii
CÂNTHl-hU
Redactor: Elena Marinescu
Coperta: Ierom. Savatie Baştovoi
© Ierom. Savatie Baştovoi
© Editura Cathisma, pentru prezenta ediţie.
Bucureşti, 2009
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a
României
SAVATIE BAŞTOVOI, ieromonah
Singuri în faţa libertăţii / Ieromonah Savatie
Baştovoi.
— Bucureşti: Cathisma, 2009
ISBN: 978 – 973 – 88443 – 4 – 6
821.135.1 (478) – 97

Libertate şi ascultare în Biserică

Cuvânt rostit în Palatul Cultural din Arad, pe 19 decembrie 2005

Am ales să discutăm despre o temă foarte delicată. Delicată pentru că de ea ne ciocnim chiar de la începutul intrării noastre în Biserică.

Delicată pentru că ea atinge cele mai intime corzi ale sufletului nostru. Delicată pentru că despre ea s-a vorbit şi se vorbeşte, şi pentru că discuţiile la tema pe care o vom dezvolta au trezit de-a lungul vremii nu puţine controverse, de la simple nemulţumiri în inima unui credincios, până la revolte care au sfârşit prin ruperea de Biserică. Tema noastră este „Libertate şi ascultare în Biserică".

Omul a fost gândit şi făcut de Dumnezeu în deplină libertate şi i s-au pus înainte toate condiţiile pentru a-şi împlini şi trăi libertatea. Libertatea este darul minunat pe care l-a făcut Dumnezeu omului. Poate că prin nimic altceva Dumnezeu n-ar fi putut să-şi arate dragostea pe care ne-o poartă decât prin faptul că ne-a dăruit deplina libertate de gândire şi de acţiune.

Prin nimic altceva nu putem ilustra mai bine dragostea decât prin încrederea pe care o acordăm celui pe care îl iubim.

Şi această încredere i-o arătăm atunci când îi oferim deplina libertate. Acest principiu, această condiţie a raportării noastre la

Dumnezeu ne trezeşte tuturor o mare admiraţie faţă de Acest Ziditor atotputernic, atotbun, atotştiutor, Care ne oferă, iată, din belşugul şi prisosul înţelepciunii şi al iubirii Sale dumnezeieşti, libertatea, atât de plăcută şi de apropiată nouă.

Această sete de libertate intră în contradicţie aparentă cu ascultarea care ni se cere, oarecum, atunci când începem viaţa noastră duhovnicească.

Nimeni, cu de la sine putere, nu poate înfăptui lucruri deosebite în viaţa duhovnicească. Duhovnicia ni se transmite de către Părinţii Bisericii ca o artă, ca o ştiinţă, dar, mai bine zis, ca o artă a artelor şi ştiinţă a ştiinţelor. Pentru a deprinde această artă şi ştiinţă avem nevoie de un învăţător, de un maestru, ca în oricare alt meşteşug. Dar oare omul nu a fost înzestrat de la bun început cu destulă înţelepciune şi destulă cunoaştere pentru a-şi putea trăi condiţia sa şi relaţia cu Dumnezeul şi Ziditorul său, fără a fi nevoie de alţi intermediari? Sigur că da!

Însă omul şi-a încălcat această putere, a pierdut legătura cu Ziditorul său, pierzându-şi totodată şi armonia, şi integritatea interioară. Astăzi, omul, pe bună dreptate, poate să-şi spună, aşa cum şi noi, la rândul nostru, ne-am spus adesea:

„Nu ştiu ce să fac, nu mă mai înţeleg, nu ştiu de unde mi-au venit aceste gânduri, nu ştiu de ce am făcut cutare sau cutare lucru".

Omul, în complexitatea sa, are momente în care se simte depăşit de sine însuşi. Sfântul Grigorie de Nyssa afirmă că acesta este argumentul cel mai grăitor că noi avem o origine divină, că suntem infiniţi şi de necuprins în puterea gândirii noastre. Ne vin gânduri despre care spunem că nu ne-au mai venit niciodată, trăim stări şi avem simţăminte pe care nu le-am mai avut, ni se întâmplă să simţim lucruri şi realităţi în faţa cărora ne simţim neputincioşi. Pentru că mintea noastră şi toate valorile noastre, cu care suntem obişnuiţi să operăm şi prin care judecăm lumea şi lucrurile, pot deveni dintr-odată neputincioase în faţa unor experienţe noi care ne sunt date să le trăim.

Dar această nedumerire şi dezorientare reprezintă, de fapt, un pas avansat pe calea cunoaşterii. Lucru pe care l-a simţit şi Socrate atunci când a zis: „Eu ştiu că nu ştiu nimic!" Acesta este momentul crucial în care omul, iluminat de propria experienţă, îşi dă seama că are nevoie de un barometru al gândirii şi al acţiunilor sale, cu alte cuvinte, de o călăuză, care poate fi un alt om, pe care îl recunoaşte ca

fiind mai experimentat sau, în cel mai rău caz, o sumă de principii de viaţă verificate de predecesori. Această alegere, oricare ar fi, este şi ea un act al libertăţii.

Omul a rupt legătura sa cu Dumnezeu printr-un act de libertate. Omul s-a îndepărtat prin liberă alegere de Ziditorul său. El nu s-a îndepărtat de oricine, el s-a îndepărtat de izvorul a tot binele, de izvorul a toată frumuseţea, a toată dreptatea, de izvorul luminii. Dar el a rămas ceea ce era: o făptură minunată, aşa cum a gândit-o Dumnezeu. El a rămas o făptură înalt-cugetătoare, spre deosebire de celelalte făpturi. El a păstrat mulţimea darurilor pe care i le-a dat Dumnezeu atunci când l-a creat.

Dar, cu toate acestea, omul nu-şi poate fi suficient sieşi. Pentru că lumina în afara luminii celei fără de început nu este desăvârşită, pentru că toate pe care le are omul, toate darurile sale, toate frumuseţile sale sunt mai frumoase şi desăvârşite atunci când se întorc către izvorul şi începutul lor. Pentru că omul a fost gândit şi făcut pentru o relaţie personală cu Ziditorul său şi pentru că doar în această relaţie darurile lui sunt frumoase şi lucrătoare, veşnice. În afară de această legătură, omul îşi pierde sensul.

Pornind de aici, putem vedea mai corect şi mai desluşit ascultarea în Biserică.

Omul se revoltă. Omul care intră în Biserică, omul care îşi cunoaşte dorul de libertate, omul care a cunoscut un Dumnezeu iubitor, iertător este normal să simtă o revoltă atunci când alt om îi cere să renunţe la libertate. Şi, dacă ascultarea în Biserică s-ar limita la a asculta de un om, la a asculta de anumiţi oameni, ea, poate, într-adevăr ar fi putut fi neglijată. Dar ascultarea pe care o facem noi faţă de duhovnicul nostru, de Părintele nostru, trebuie să ştim că, în cele din urmă, sfârşeşte cu ascultarea de Ziditorul nostru.

Prin ascultarea pe care o arătăm unui om, nu îndeplinim neapărat nişte porunci care ar avea mare nevoie să fie îndeplinite. Dacă eu descarc o căruţă de lemne sau mut un sac cu făină dintr-o parte în alta la porunca duhovnicului meu, faptul că eu am mutat sacul de făină din punctul A în punctul B este ultimul scop al gestului meu. Ceea ce mă interesează cu adevărat este să repar în mine trufia şi revolta pe care le simt atunci când mi se cere să ascult. De ce?

Pentru că oarecând, prin neascultare, eu m-am despărţit de Ziditorul meu. Da, dar am făcut-o liber! Liber am făcut-o, dar care sunt

roadele aşa-numitei mele libertăţi? Ceea ce am eu acum este infinit mai prejos decât ceea ce am avut dintru început de la Ziditorul meu.

Prin puterea de a asculta, noi restabilim relaţia cu Dumnezeu. Hristos, când a venit pe pământ, ne-a zis că nu face ceea ce voieşte El, nu face voia Sa, ci voia Tatălui care L-a trimis. Această renunţare la Sine pentru Tatăl, care are loc în ascultarea lui Hristos, nu trebuie înţeleasă ca o sinucidere spirituală şi nici ca anulare a propriului eu, ci ca o supremă manifestare a dragostei.

Mă supun celui pe care îl iubesc ca el să lucreze prin mine, să se răsfrângă în mine, să fie una cu mine şi astfel să existăm unul prin celălalt. Aceasta ne învaţă Hristos. De aceea şi noi, fiind chip al lui Hristos şi urmându-l, încercăm, prin exerciţii de tăiere a voii noastre, să ne asemănăm cu El, să ne asemănăm cu Sfinţii îngeri care primesc cu bucurie poruncile dumnezeieşti, pe care însă nu le mai percep ca pe nişte porunci, ci ca pe o comunicare. În această comunicare noi putem redescoperi dragostea.

Atunci când acţionăm din dragoste, nu mai percepem porunca drept o manifestare a autorităţii asupra noastră. Ascultăm pentru că iubim. Şi aici pot să vă dau un exemplu simplu din viaţa noastră. Doi tineri se iubesc. Trebuie să iasă la un film. Vine ea şi spune: „Gelu, ţi-ai luat cămaşa asta, care mie nu-mi place!

Te rog s-o scoţi!" Şi Gelu îşi scoate repede cămaşa, fără să se supere. Altă dată poate face oricare alt gest pe care i-l cere iubita: „rade-ţi barba!" sau „lasă-ţi-o!" O face cu deplină seninătate, fără să considere aceasta un sacrificiu şi simte că astfel răspunde dragostei iubitei sale, că este un prilej de a-şi manifesta dragostea.

Dacă ne apropiem de ascultare cu dragoste, dacă reuşim să depăşim în noi mândria luciferică, dacă putem vedea în celălalt un slujitor al lui Hristos şi îl ascultăm cu gândul la Hristos şi la restabilirea dragostei dintre noi, atunci putem readuce în noi starea pe care am pierdut-o, starea în care se vor afla toţi oamenii şi îngerii în împărăţia lui Dumnezeu, când, împreună, în armonie desăvârşită, se vor bucura de dragostea şi lumina cea veşnică.

Întrebări din sală

— Ascultarea faţă de duhovnic este uneori împotriva legilor firii. Care este primul pas spre ascultare?

— Ascultarea întotdeauna este împotriva obiceiurilor firii, pentru că noi am moştenit firea celui care s-a împotrivit la început lui

Dumnezeu. Ca să nu mai spunem că avem de acum o conlucrare de câteva mii de ani cu duhurile neascultării. Aşa că, ştiind aceasta, să călcăm voia noastră. De la început – dacă avem această putere şi această dragoste – să căutăm gândul care se ridică împotriva poruncii şi să-l înfruntăm.

— Care este deosebirea dintre ascultarea pe care o fac monahii şi ascultarea mirenilor de duhovnic?

— Monahii îşi pot permite o ascultare absolută. Monahul nu are nicio îndatorire faţă de alţi oameni, ci doar faţă de duhovnicul său şi de obştea sa. El îşi poate permite această nebunie în Duhul Sfânt: să aibă ascultare absolută. Mireanul trăieşte în alte condiţii. Sfera, societatea în care trăieşte el este plină de imprevizibil. El nu ştie unde va merge mâine şi dacă va merge, cine va fi acolo, cine va veni la el în ospeţie şi aşa mai departe. El nu poate avea un program clar, iar de multe ori nu poate îndeplini anumite porunci ale duhovnicului său. Şi atunci trebuie să-i spună dinainte: „Părinte, nu pot face asta pentru că…" Sau nu spun de la bun început că nu pot, că totuşi aceasta nu ne foloseşte la nimic, dar îi spun: „Părinte, acolo unde merg eu este aşa şi aşa". Pentru că părintele nu este Prorocul Ilie sau unul din proroci ca să ştie chiar toate lucrurile din viaţa ta. De aceea, ca oameni, ne sprijinim unii pe alţii. Spune-i părintelui, aşa şi aşa, din cauza asta am avut o astfel de ispită.

Dar ascultarea, repet, înainte de a fi o îndeplinire a unei porunci, executarea unui fapt, este o stare prin care noi ajungem la smerenie. Mireanul trebuie să îşi taie voia înaintea aproapelui său, căutând să aducă bucurie şi să odihnească pe cel care i-o cere, în măsura în care nu calcă poruncile lui Hristos. Aşa că, să tindem spre această stare, când voinţa noastră o punem întotdeauna după voinţa celuilalt, adică nu caut ale mele, ci ale aproapelui, cum zice şi Apostolul Pavel. „Mergem cu tramvaiul la teatru sau mergem pe jos?" Eu vreau să merg cu tramvaiul, dar celălalt îmi spune că de mult n-a mai ieşit la o plimbare şi ar vrea să mergem pe jos. Tu renunţi îndată la dorinţa ta şi mergi pe jos, pentru că el vrea aşa, chiar dacă tu ai vrut foarte mult să mergi cu tramvaiul. Aceasta este ascultarea pe care o face mireanul. Asta e ascultare, asta e dragoste!

— Suntem de foarte multe ori puşi în situaţia de a lua decizii. Cum putem cunoaşte atunci voia lui Dumnezeu? Acum sunt în situaţia de a mă împotrivi semenilor mei, pentru că mă îndeamnă spre păcate,

deci duc o viaţă mai mult de împotrivire. Cum aş putea să sporesc în aceste condiţii?

— În aşa fel ar trebui să trăim nevoinţa noastră noi, creştinii, încât ceilalţi să nu prea ştie ce nevoinţă avem. Iosif a trăit în aşa fel în casa lui Faraon, încât a câştigat dragostea şi respectul acestuia, s-a căsătorit cu fiica mai-marelui preoţilor Egiptului, care, desigur, era un preot idolatru, un preot care aducea jertfă demonilor. Şi cu atâta înţelepciune s-a purtat dreptul Iosif, încât nici de Dumnezeul Cel Viu nu s-a îndepărtat şi nici pe ceilalţi nu i-a sfidat prin evlavia sa, nu i-a smintit, nu i-a ridicat împotriva sa. Lot a putut fi drept în Sodoma, între homosexuali şi păcătoşi de tot felul. De ce? Pentru că nu i-a judecat. De aceea el a fost Lot.

Aşa că viaţa sfântă nu vede în ceilalţi sminteală. Pentru că e smerită, pentru că nu judecă. Şi, dacă avem această stare, biruim toate. Şi nu mai avem împotrivire.

Pe lângă nevoinţele noastre necesare, nevoinţele trupeşti, să avem întotdeauna, în primul rând, această lucrare a inimii, prin care ne socotim pe noi mai jos decât ceilalţi oameni, prin care să le dăm tuturor o şansă de mântuire şi de legătură cu Dumnezeu, indiferent de viaţa pe care o duc, şi să ne vedem de ale noastre. Pentru că spune Apostolul Pavel: Ce ne va despărţi pe noi de dragostea lui Hristos? Nici frigul, nici focul, nici înălţimea, nici adâncul, nici sabia, nicio idee măcar nu poate să ne despartă pe noi de dragostea lui Hristos! Cu atât mai mult cei care intră în viaţa noastră, de care până la urmă nu putem scăpa, pentru că asta este realitatea, nu trebuie să ne preocupe prea mult.

Trăim aici, în Arad, sau în altă parte, mergem la un anume serviciu şi avem acolo anumiţi colegi şi un anume patron.

Nu căutăm alţii acum, pentru că nici alţii nu sunt mai buni. Ci căutăm să rezolvăm problema înăuntrul nostru, având în minte pe dreptul Iosif, pe Lot, pe Avraam şi pe sfinţii care s-au sfinţit în adunări, în imperii păgâne, fiind demnitari, fiind slugi ale unor stăpâni necredincioşi şi răi. Aşa şi noi, să căutăm în noi această lucrare sfinţitoare care ne eliberează de grija pentru toţi ceilalţi.

Duhovnicul şi ucenicul

Cuvânt rostit la Casa Armatei din Cluj, pe 13 decembrie 2005

e fiecare dată când sunt chemat să vorbesc unei adunări, mă întreb, în primul rând, despre ce ar mai fi de vorbit. Pentru că nu

ducem lipsă de cuvinte şi de învăţături astăzi. Slavă

Domnului, avem o mulţime de cărţi, şi nu cărţi oarecare; se retipăresc şi se tipăresc cărţile fundamentale ale Ortodoxiei, se traduc cuvintele de mare folos ale părinţilor contemporani din Grecia, din

Rusia, din lumea întreagă. Este aproape cu neputinţă ca un duhovnic de azi, în

România, să scape un cuvânt şi să nu fie cineva pe aproape care să-l înregistreze şi să-l ducă mai departe întregii noastre adunări ortodoxe. Din această cauză, dacă eşti un om cât de cât serios, atunci când ţi se cere să spui un cuvânt unei adunări, te vezi în dificultate. Pentru că una este să vorbeşti unui om în intimitate şi alta este să vorbeşti unei adunări pe care până atunci nu ai cunoscut-o, nu ştii cine va fi în sală: tineri, bătrâni, preoţi, femei… Toate acestea apar înaintea minţii atunci când trebuie să accepţi o invitaţie.

M-am gândit că, dacă tot trebuie să vorbim, ar fi bine să vorbim despre lucrurile cu adevărat importante. Şi, desigur, Ortodoxia noastră, aşa cum este ea, de neînţeles pentru restul lumii, mai ales pentru lumea modernă, se repetă în punctele ei esenţiale, revine iarăşi şi iarăşi la aceleaşi probleme fundamentale, fără să-şi schimbe prea mult cuvintele.

Esenţială mi se pare pentru viaţa în Biserică, pentru viaţa duhovnicească, legătura de început pe care fiecare dintre noi trebuie să o aibă cu Dumnezeu.

Dumnezeu a venit pe pământ să facă un Legământ cu neamul omenesc, un Nou Legământ, un Legământ al harului, un Legământ pecetluit prin scump sângele Său. Ne invită pe toţi să răspundem chemării Lui: Veniţi la Mine, toţi cei osteniţi şi împovăraţi, şi Eu vă voi da odihnă! Întreaga Evanghelie este o invitaţie pe care Hristos o face neamului omenesc şi, totodată, o lămurire a felului în care noi putem răspunde acestei invitaţii.

Care este începutul intrării noastre în Biserică? începutul este pocăinţa. Acestea sunt primele cuvinte cu care şi-a început Hristos predica, aceasta este prima chemare a Sfântului Proroc şi înaintemergător Ioan: Pocăiţi-vă, că s-a apropiat împărăţia cerurilor!

Pocăinţa este un proces foarte complex, care cuprinde şi marchează întreaga noastră viaţă. Pocăinţa nu este un act, pocăinţa este o mişcare neîntreruptă, o smucire a inimii din mlaştina păcatului şi a indiferenţei, pentru a se îndrepta către Dumnezeu, către Ziditorul

său.

Aşadar a răspunde chemării lui Hristos, a fi atins de cuvintele Lui sfinte înseamnă a tresări din amorţeala de care suntem cuprinşi cu toţii pentru a înţelege că suntem bolnavi, că suntem muritori, că nu suntem ceea ce am putea şi ar trebui să fim. Înseamnă să înţelegem că toate sunt deşertăciune – nu pentru că nu ar fi frumoase, nu pentru că nu ar fi adânci şi cuprinzătoare, ci pentru că, aşa cum le vedem noi şi cum le trăim în această viaţă pământească, ele nu pot rămâne veşnice, ele vor dispărea. Şi, din această cauză, înţeleptul Solomon le numeşte deşertăciune. Deşertăciune nu sunt doar bogăţiile materiale, deşertăciune nu este doar slava lumii, ci deşertăciune sunt toate gândurile şi aspiraţiile noastre cele mai de taină, toate îndrăgostirile noastre, toate uimirile noastre omeneşti, pentru că ele, într-o bună zi, dispar.

Aşadar aici este începutul pocăinţei, în această tresărire, că, iată, toate sunt deşertăciune dacă nu ne vom îndrepta către Ziditorul nostru.

Acelaşi înţelept Solomon ne îndeamnă: Adu-ţi aminte de Ziditorul tău în zilele tinereţii tale, înainte ca să vină zilele despre care vei zice: nu-mi găsesc nicio plăcere în ele. În clipa în care această tresărire s-a produs, sufletul nu-şi mai află odihna. El înţelege că toate câte le are nu sunt îndestulătoare. Nu-l mai satură nimic şi atunci el caută, caută locul odihnei sale, caută frumuseţea şi bunătatea şi veşnicia pierdute, pe care, prin această atingere a harului, începe să le intuiască şi după care începe să înseteze. Şi unde altundeva se află toate acestea dacă nu în Dumnezeu, dacă nu în Biserică?

Şi iată că omul vine în faţa bisericii, păşeşte pragul casei lui Dumnezeu. Pe cine găseşte el acolo? Găseşte un preot, un om ca şi el, căruia trebuie să-i descopere întreaga sa viaţă, întreaga sa frământare, întreaga sa durere şi dorul său de care este sfâşiat.

Intrarea în Biserică se face prin Spovedanie, prin mărturisire, mărturisire pe care o facem unui om ca şi noi, dar unui om pe care Dumnezeu l-a pus în faţa noastră, pe care l-a uns cu harul Său şi căruia i-a dat, i-a încredinţat această putere, de necuprins cu mintea, de a ierta fărădelegile noastre, de a le dezlega şi de a ne repune în legătură cu Hristos.

De ce trebuie să facem această mărturisire? De ce, mă rog, Dumnezeu are nevoie să audă din gura noastră viaţa noastră? Spun

viaţa noastră, nu păcatele noastre, pentru că Spovedania nu este o simplă contabilizare şi enumerare a faptelor rele pe care le facem, ci o descoperire a sufletului nostru în complexitatea sa, în cele rele, dar şi în aspiraţiile noastre de taină, care, desigur, nu sunt întotdeauna lipsite şi de frumuseţe.

Venim în faţa lui Dumnezeu şi ne descoperim pe noi înşine pentru că astfel răspundem lui Hristos, Care S-a pogorât din cer pentru a. Se face cunoscut şi descoperit nouă. Hristos a zis ucenicilor Săi: Iată, v-am numit pe voi prieteni, pentru că cele pe care le-am aflat de la Tatăl Meu vi le-am descoperit vouă… V-am făcut vouă cunoscut numele Lui.

Aşadar, mai înainte de a ne descoperi noi lui Dumnezeu, de a ne mărturisi Lui, însuşi Dumnezeu vine şi. Se mărturiseşte nouă, ni. Se descoperă nouă. Zice: „Iată, toate vi le-am spus vouă, vi le-am descoperit". De ce? Pentru că aşa este dragostea.

Când iubim, vrem să ştim totul despre cel pe care îl iubim şi ne descoperim şi pe noi în întregime lui. Voim să ne descoperim, să ne mărturisim celui iubit.

Din această cauză Samson a putut fi prins în mreje, pentru că s-a mărturisit Dalilei. Ne mărturisim celor pe care îi iubim. Venim la Dumnezeu să ne descoperim pe noi înşine ca răspuns la descoperirea Sa nouă.

Şi ce avem de spus noi lui Dumnezeu? Putem noi spune ca şi Hristos: „Eu sunt Viaţa, Eu sunt Calea, Eu sunt Adevărul, Eu sunt Lumina"? Nu putem. Pentru că am fi mincinoşi. „Nu, Doamne, Tu eşti Adevărul, dar eu m-am îndepărtat de la Adevăr, Tu eşti Lumina, dar eu m-am întunecat, Tu eşti Calea, dar eu am rătăcit. Primeşte-mă şi fă-mă înapoi aşa cum m-ai gândit Tu, aşa cum am fost la Tine înainte de cădere!"

Toate acestea, desigur, fiecare dintre noi le poate spune lui Dumnezeu în toată vremea, în inima sa, în cămăruţa sa. Dar iată că este foarte important, şi Biserica ne cheamă să le spunem şi unui om, nu unui om oarecare, ci duhovnicului nostru.

Viaţa duhovnicească începe cu duhovnicul. Spovedania şi dezlegarea, dar mai ales harul pe care îl primim de la Dumnezeu prin duhovnic, harul de a putea lupta împotriva răului din noi, ni se dau printr-un om, harul tămăduitor, harul lucrător.

Dacă Botezul este naşterea cea de sus, naşterea în Duh,

Spovedania, şi acest har pe care îl primim în ea, este o înnoire a Botezului, este o naştere cu adevărat.

Sfântul Simeon Noul Teolog spune un cuvânt greu în acest sens, dar, până la urmă, nu putem să nu fim de acord cu el.

Sfântul Simeon spune că naşterea duhovnicească de către duhovnic este poate mai importantă chiar decât Botezul. Desigur, nimeni fără Botez nu ar putea fi născut de către duhovnic. Dar, dacă nu avem această naştere pentru Evanghelie (expresia aparţine Apostolului Pavel), de către un părinte duhovnicesc care să ne călăuzească la calea mântuirii, nu putem folosi darurile primite la Botez. Suntem ca un cămătar, suntem ca un paznic al unei vistierii nemaipomenite, dar care a pierdut cheia. Cheia cu care noi deschidem uşa vistieriei nestricate a darurilor dumnezeieşti pe care le primim în Sfântul Botez ne-o dă duhovnicul. De aceea, această legătură este început, temelie şi sfârşit al vieţii în Biserică.

De ce Dumnezeu nu lucrează direct cu oamenii Săi? Pentru că este smerit şi a venit să ne înveţe smerenia! Lucrarea de mântuire pe care o face Hristos este spre a surpa mândria diavolească ce a pătruns în noi şi a restabili dragostea, care este mai întâi smerenie. De aceea, Dumnezeu, ca răspuns la trufia celui care a voit să-şi pună scaunul său mai presus de ceruri, vine pe pământ în chip de rob.

Se naşte într-o peşteră, creşte printre oameni cu o viaţă obişnuită, refuzând slava lumii acesteia, bogăţiile şi toate deşertăciunile ei pentru ca mai bine să se vadă strălucirea slavei Sale. Şi, pentru că Dumnezeu atât de mult preţuieşte smerenia – pentru că smerenia şi dragostea sunt cele pe care le-am pierdut noi prin viclenie, ascultând de diavol El ne pune să ne smerim, să ne mărturisim nu doar Lui – pentru că ce mare lucru este să te mărturiseşti Celui Atotsfânt? –, ci ne pune în faţa unui om ca şi noi, ca înaintea lui să ne smerim, descoperindu-ne urâciunea noastră.

Niciodată Dumnezeu nu a lucrat doar direct cu sfinţii Săi, nici cu prorocii, nici cu apostolii. Samuil, când era copilandru, a primit înştiinţare de la Dumnezeu în vis că este ales şi trei nopţi la rând a refuzat acest vis, mergând la părintele său duhovnicesc şi întrebându-l ce este asta. Sfântul Apostol Pavel a primit Evanghelia prin descoperire – el însuşi mărturiseşte că n-am primit Evanghelia de la oameni (şi aflăm din Faptele Apostolilor cum a primit-o, prin descoperire dumnezeiască în calea spre Damasc, când Hristos i S-a arătat în toată

Slava Sa şi l-a orbit); cu toate acestea, Apostolul Pavel nu s-a încrezut în cugetul său şi, când a venit vremea, s-a suit la Ierusalim la Petru, la Ioan, ca să le descopere Evanghelia pe care o primise el din cer şi pe care o propovăduise destulă vreme împreună cu Varnava. Le-o descoperă ca să o supună judecăţii lor şi, prin aceasta, să-şi arate smerenia. A mers la ei ca la părinţii săi duhovniceşti. Aşa a făcut Dumnezeu cu toţi sfinţii Săi, fiecare dintre ei a primit daruri prin părinţii duhovniceşti.

Cu toate acestea, duhovnicul nu este un al doilea Dumnezeu, duhovnicul este slujitor al lui Dumnezeu. Este foarte important să ne apropiem de duhovnic în spiritul nostru ortodox. Şi am pornit să vorbesc despre acest lucru pentru a recapitula cele zise de către Sfinţii noştri Părinţi despre relaţia dintre duhovnic şi ucenic.

Ultimele cărţi care apar acum pe piaţa duhovnicească – îngăduiţi-mi acest cuvânt –, mai toate, vorbesc despre duhovnic şi despre ucenici harismatici. Noi suntem prinşi între două modele, două căi. Citim astăzi despre vieţuirea minunată a cuvioşilor contemporani de pe Sfântul Munte, citim despre Gheron Iosif, despre Părintele Efrem de la Katunaki, despre alţi părinţi din Sfântul Munte care au avut această harismă a ascultării, care au avut duhovnici sfinţi şi care au trăit această lucrare şi nevoinţă la măsura pe care o găsim descrisă în vechile Paterice, în obştile Sfinţilor Antonie, Pahomie sau Varsanufie şi Ioan. Ceea ce citim acolo reprezintă treptele de sus ale acestei nevoinţe a ascultării. Citindu-le, pentru că sunt scrise în duhul atât de dulce al Bisericii, ni se par tot atât de lesne de îndeplinit şi foarte degrabă încercăm să le transpunem în viaţa noastră. Pentru că, aşa cum suntem, din ceea ce citim acolo, nu avem decât două posibilităţi: sau cădem în deznădejde, pentru că nu vedem în noi această putere de a asculta, vedem doar cât de departe suntem de virtutea acestor cuvioşi şi, din această cauză, deznădăjduim şi refuzăm tot ceea ce citim, socotind că este o exagerare; sau, mânaţi de o părere prea bună despre noi înşine, încercăm degrabă să le aplicăm în viaţă şi, în scurtă vreme, începe să ni se pară că ne apropiem de aceşti părinţi. Şi acesta este un mare risc.

Noi trăim în România, unii în Cluj, unii la Iaşi, unii la Vatra Dornei, unii la Zalău, avem familii, avem serviciu, avem problemele noastre în familie, problemele noastre la serviciu, avem părinţi, duhovnici ieşiţi din acest mediu, din acelaşi fel de familie, având

aceeaşi educaţie ca şi noi. Şi atunci trebuie să vedem cum ne descurcăm aici, pentru că nu avem confortul duhovnicesc de pe Sfântul Munte.

De aceea, Sfântul Ignatie Briancianinov, un mare ascet rus din veacul al XIX-lea, care a fost şi episcop, dar a fost multă vreme şi stareţ de mănăstire, s-a văzut nevoit să scrie nişte cuvinte „smintitoare" despre relaţia dintre duhovnic şi ucenic pentru contemporanii săi. Este uşor să spunem: duhovnicul este dumnezeu pământesc, ceea ce zice duhovnicul zice Dumnezeu, dacă asculţi de duhovnic eşti în Rai, dacă nu asculţi eşti în iad, şi aşa mai departe. Realitatea pe care o descoperă Sfântul Ignatie contemporanilor săi este că, de multe ori, ascultând, nu dobândeşti ceea ce a dobândit Sfântul Efrem Katunakiotul în ascultare de părintele său Gheron Iosif, şi nu doar că nu dobândim harisme deosebite, ci, de multe ori, mulţi înnebunesc, pur şi simplu. Sfântul Ignatie trage acest semnal de alarmă şi ne cheamă la o relaţie firească, de dragoste dintre duhovnic şi ucenic, în care fiecare este conştient de măsura sa, în care duhovnicul este conştient că nu este Arsenie cel Mare, nici Pahomie şi în care ucenicul înţelege că nu este Acachie ascultătorul şi, pornind de la această constatare, încep împreună să-şi lucreze mântuirea. Cum? Având înainte poruncile Mântuitorului, având înainte învăţăturile Sfinţilor Părinţi şi mărturisindu-şi sincer căderile şi neputinţele.

Aceasta nu cheamă nicidecum la neascultare. Pentru că aceasta este o altă extremă. Ascultăm, dar nu ascultăm pentru a dobândi harisma străvederii pe care o are duhovnicul nostru, de exemplu. Nu putem primi mai mult decât putem duce şi nu putem da mai mult decât avem. Dar ne putem lucra mântuirea din starea în care suntem.

De ce spun acestea? Odată, am intrat în chilia părintelui Selafiil, bătrânul nostru de la Noul Neamţ, care şi-a închinat toată viaţa lui Hristos; a murit la 97 de ani, în această vară, fiind de la 16 ani intrat în mănăstire. Era omul lui Dumnezeu, pe care eu îl cinsteam ca pe unul dintre cei despre care scrie în Pateric, ca pe unul dintre părinţii harismatici din cărţile celor de pe Sfântul Munte. Aşadar, intrând eu în chilie, îl văd pe fratele care-l slujea în momentul în care dădea să ungă picioarele bolnave ale părintelui cu o unsoare oarecare. La care părintele îi spune: „Măi, nu cu unsoare de-asta ţi-am spus să ungi! Cu cealaltă". Fratele răspunde: „Nu, părinte, aceea nu-i bună.

Ce-mi spui matale?" (Părintele era orb de 23 de ani şi nu vedea

cu ce-l unge.) „Nu, măi, ţi-am spus, nu-i bună asta! Pe cealaltă pune-o!” „Nu, părinte, lasă-mă în pace, că ştiu eu mai bine care-i bună!

Matale nici nu vezi şi mă-nveţi pe mine de care unsoare să pun! Ştiu eu care-i mai bună, că şi data trecută am făcut aşa”.

Eu – care citisem despre ascultare în Scrisorile Sfântului Antonie către ucenici, citisem la Gheron Iosif despre toate harismele, despre cum poate ucenicul să moştenească harismele duhovnicului său, despre cum duhovnicul îşi revarsă darurile asupra ucenicului ascultător, despre cum se desparte ucenicul printr-un simplu gând de împotrivire şi pierde harul – l-am mustrat pe acest frate şi i-am zis: „Cum vorbeşti tu cu părintele? Ce, aşa se face ascultare? Păi tu, în loc să te foloseşti de bătrânul, să primeşti binecuvântare, tu te cerţi cu el de la nişte unsori?”

Şi atunci eu, care eram „om cu experienţă”, am făcut rost de cartea despre Sfântul Efrem Katunakiotul şi am dat-o acestui frate să o citească, să vadă cum trebuie să te porţi cu duhovnicul şi cum poţi moşteni binecuvântare şi cât har poţi primi, despre care el nu ştia. Acest frate a citit-o şi, în câteva zile, a început să-şi schimbe purtarea. Fratele, care se contrazicea cu părintele pe seama unsorilor, îl ducea pe părintele în braţe, pentru că părintele era atât de bolnav, încât nu se mai putea întoarce în pat şi cerea, doar atunci când făcea pravila, să fie luat în braţe şi aşezat pe scaun. Acest frate îl lua în braţe, îl punea în pat, îl spăla, îl hrănea cu linguriţa pentru că părintele nu vedea. Toate i le făcea. Spăla hainele, pentru că bătrânul de multe ori… vă daţi seama la bătrâneţe câte sunt! Cu atâta dragoste îl iubea acest frate pe bătrân! Ce să vă spun?… Dacă îl ducea în braţe! Era mai voinic, bătrânul era mic şi îl ducea ca pe un copil. Şi bătrânul zicea de multe ori: „Măi, uite ce am ajuns! Mă duci ca pe un copil la masă. Ce zile am ajuns…

Neputincios sunt, bre!”

Şi ce credeţi că am făcut cu cartea pe care i-am dat-o? Fratele, aflând despre harisma ascultării, că ascultătorul poate moşteni haruri duhovniceşti, că oricâte le cere cu credinţă de la părintele le primeşte, a început să se tulbure. Nu se mai purta cu părintele ca şi cu părintele său pe care îl iubea, pe care îl spăla, căruia îi spunea că nu sunt bune unsorile, ci se purta în nădejdea că va moşteni după moarte toate harismele părintelui.

Pe de altă parte, veneam eu la chilie la părintele. Într-o zi, îl găsesc pe acest frate foarte întristat. Era chinuit de gânduri.

Era mâhnit, era trist, era nemulţumit.

„Ce ai, frate?” Până când, într-o zi, mi-a zis: „Părinte, vreau să vorbesc ceva cu matale!” „Ce-i? Spune!” „Părinte, sufăr pentru că mie mi se pare că bătrânul o să-ţi dea ţie ultima binecuvântare şi toate darurile or să treacă la tine!”

Pentru că şi eu, ce credeţi? după ce am citit aceste cărţi, veneam la bătrânul şi-i tot spuneam: „Părinte, binecuvântează să fiu acolo unde o să fii matale la Dumnezeu!”, „Părinte, binecuvântează să fac aşa şi aşa!” Şi aşteptam să fac minuni după asta. Şi, văzând părintele starea asta a mea, care s-a schimbat de la cititul cărţilor şi că tot vorbeam atâta despre ascultare: „Părinte, aşa-i că ascultarea-i cea mai bună?”, „Părinte, aşa-i că numai ascultarea…?”, „Părinte, aşa-i…?”, de parcă părintele nu îmi spunea şi până atunci că ascultarea e cea mai bună şi că este virtutea de bază a călugărilor, într-o zi mi-a zis: „Da, îi bună ascultarea… dacă-i cu smerenie!”

Este fundamental ceea ce a zis părintele. A fost o revelaţie pentru mine acest răspuns simplu. Parcă poate fi ascultare fără smerenie? Oare nu tăindu-ne voia ne smerim? Oare nu prin asta ne spun Sfinţii Părinţi că ajungem la smerenie? Şi iată că bătrânul, văzând starea sufletului meu, a zis că-i bună ascultarea, dacă-i cu smerenie.

Şi l-a oprit pe fratele să mai citească din cărţile acelea. De ce? Erau cărţi foarte bune, dar nu erau pentru noi. Noi aveam altă educaţie şi alt cadru, iar această simplitate ne păstra în dragoste şi în smerenie.

Am văzut fraţi care vreme de cinci ani au făcut ascultare oarbă. Am întâlnit un frate care urma întru totul, exterior, vieţuirea Sfântului Iosif şi părea că face ascultare. Fratele ăsta îmi spune odată: „Părinte, eu celelalte nu ştiu dacă le fac, dar ascultare fac, şi prin ascultare cred că o să mă mântuiesc!” „Dar, frate, îţi pare puţin lucru ascultarea? Crezi că matale faci ascultare?” „Da, eu fac! Unde îmi spune, acolo mă duc!” într-o zi, pe acest frate, care nu era îmbrăcat (în rasă), îl văd preot. „Ce faci, părinte?” „Blagosloviţi!” Fugise de la părintele său pentru că i s-a propus de către cineva să fie preot, părintele nu l-a blagoslovit, el nu l-a putut asculta, a călcat binecuvântarea părintelui.

Totuşi primise Preoţia fără blagoslovenia duhovnicului. Să mute cartofii de colo-colo, asculta. Să aprindă şi să stingă luminările, asculta. Tăcea. Dar, când a venit vremea de încercare, nu a putut asculta o poruncă atât de grea cum este să nu primeşti Preoţia când nu eşti pregătit. Aşa că să nu ne credem harismatici şi să vedem în noi

neputinţa noastră.

Veneam uneori la părintele Selafiil şi-i spuneam: „Părinte, mi-a zis stareţul sau episcopul să fac cutare lucru şi cutare.

Da' nu mai pot!" „Apoi, du-te şi spune-i, dacă nu mai poţi!"

Aşa spune şi Sfântul Dorotei al Gâzei:

„Fratele care face o ascultare ce-l tulbură şi vede că nu mai are ieşire, să meargă şi să spună mai-marelui să-i schimbe ascultarea". Tot aşa spun şi Sfântul Vasile cel Mare, şi alţi sfinţi.

Aşa că să ne apropiem cu smerenie de ascultare, primind îndată cuvântul părintelui, primindu-l cu dragoste, ca de la omul care ţi-L descoperă pe Hristos şi încercând să-l îndeplinim aşa cum este el.

Dar, când ne vom poticni pe cale, nu vom mai putea, vom avea împotriviri, să mergem şi să spunem: „Părinte, atâta pot, atâta nu mai pot!" „Ei, du-te şi mai fă… du-te şi nu mai fă!" Aceasta şi pentru că una poate spune părintele şi alta putem înţelege noi.

Aşa cum de multe ori ni se întâmplă. îi spui la Spovedanie: „Să faci aşa şi aşa!"

Vine peste trei săptămâni, nebun. „Ce faci?" „N-aţi spus aşa? Am făcut!" „Am spus una şi matale ai făcut alta!"

În Viaţa Sfântului Pahomie ni se povesteşte un caz când sfântul a primit un oaspete şi a zis unui frate: „Du-te şi prăjeşte două ouă, că am un oaspete". La care fratele s-a dus şi s-a apucat să taie lemne. După ce termină, sfântul îl cheamă şi-i zice: „Frate, ce ţi-am zis eu să faci?"

„Să tai lemne, avva!" Şi zice acolo: „A înţeles cuviosul că este lucrarea vrăjmaşului şi nu s-a tulburat".

Şi Sfântul Gheron Iosif ne vorbeşte despre aceste întâmplări în care una spune duhovnicul şi alta înţelege ucenicul, din cauză că suntem împătimiţi, din cauză că suntem sub lucrarea duhurilor necurate.

Aşa că să începem a lucra, dar să mai venim la duhovnic, să-l ascultăm, să-i cerem sfatul şi aşa, împreună, să ne mântuim, fără aceste orgolii de ascultători care vor primi mari harisme şi fără a idolatriza. Îţi faci din duhovnicul tău un Gheron Iosif şi peste jumătate de an spui că „ăsta-i un nebun care mi-a stricat viaţa!" şi pleci în altă parte. Nu-i mai bine să spui că „ăsta-i părintele meu din Copşa Mică, îl iubesc, îl ascult şi vreau să ajung cu el la sfârşitul vieţii"?

Să nu primim nici idealizările astea pe care le avem în euforia noastră: „Vai, ce barbă are părintele!", „Vai, ce tras la faţă!", „Vai, cum

tace părintele!”, „Vai, da’ părintele cum mi-a zis, s-a şi întâmplat!”

Să nu facem asta, pentru că diavolul ne poate pregăti o umflătură din asta ca, după aceea, să ne facă praf, descoperindu-ne neputinţele lui. Aceasta este un pericol atât pentru ucenic, cât şi pentru duhovnic. Poate din această cauză părintele Selafiil nu suporta când cineva vorbea cu el ca şi cu un harismatic, lucru care se zice şi de Macarie cel Mare. Părintelui Selafiil nu-i plăcea nici să dea porunci şi nici măcar canoane la Spovedanie, ci doar sugestii pe care le făcea cu o adâncă smerenie. Părintele Rafail Noica mi-a povestit că părintele Sofronie era la fel.

La unul dintre sfinţii egipteni, parcă la Sfântul Sisoe cel Mare, venise un ucenic să intre în ascultare şi părintele îl întreabă: „Fiule, cum mă vezi pe mine?”

„Ca pe-un înger, avvo!” Mai trece câtăva vreme, îl cheamă iarăşi sfântul şi-i zice:

„Dar acum cum mă vezi, fiule?” „Ca pe-un drac, avvo!”

Aşa că, ştiind toate aceste riscuri, cu dragoste, aşa cum ascultă copilul de tatăl său, să ascultăm şi noi. Copilul se mai smiorcăie, mai primeşte două palme la fund, dar vine a doua zi tot la tatăl său, fără scrâşniri şi încrâncenări prea mari, că suntem grozavi şi suntem sfinţi.

Şi aşa cum se poartă copiii cu părinţii lor, aşa să ne purtăm şi noi cu părinţii noştri duhovniceşti: cu dragoste. „Părinte, asta pot, ascultarea asta nu e bună, părinte!” „Ba e bună! Dacă avem dragoste, toate sunt bune!” Acestea le găsiţi şi prin Paterice, şi în Vieţile Sfinţilor, şi aşa simţim şi noi că este.

Aşa vom scăpa de împotrivirile astea drăceşti pe care le avem uneori faţă de duhovnic, că este aşa, că nu mi-a zis bine. Du-te şi zi-i: „Părinte, da’ mi-e greu să fac asta”. Şi hai să terminăm cu copilăriile astea, de a umbla bosumflaţi ucenicii asupra duhovnicilor şi duhovnicii asupra ucenicilor. Pentru că aşa ne-a zis Hristos: Fiţi precum copiii, căci a unora ca aceştia este împărăţia cerurilor!

Întrebări din sală

— Cum să ne găsim duhovnicul?

— După inima ta. Caută şi vei afla, bate şi ţi se va deschide, cere şi ţi se va da. Cel care caută sincer va găsi negreşit. Aceasta o spune şi Sfântul Simeon Noul Teolog despre căutarea duhovnicului. Zice că celui care însetează sincer după Dumnezeu, celui care caută, negreşit Dumnezeu îi scoate în faţă omul potrivit. Şi, dacă l-ai aflat, leagă-te de

el şi ascultă-l şi iubeşte-l, pentru că prin el primeşti binecuvântarea lui Dumnezeu.

— Dacă ascultăm de preot ca de Dumnezeu, în baza faptului că Duhul Sfânt vorbeşte prin Sfinţia Sa, poate fi considerată aceasta ca idolatrie?

— Nu trebuie să ascultăm de preot ca de Dumnezeu, ci ca de omul lui Dumnezeu. Dumnezeu este Dumnezeu. El dă harul Său slujitorilor Săi, unuia mai mult, altuia mai puţin. Noi nu credem că vreunul dintre oameni, fie el chiar sfânt, este în permanenţă sub călăuzirea Duhului Sfânt. Ca om, poate greşi. Să iubim pe acest om ca pe un slujitor al lui Dumnezeu, şi atunci vom arăta că avem dragoste în Hristos şi că-l vom asculta, indiferent de slăbiciunile lui. Dar dacă îl vei asculta ca pe Dumnezeu, implicit vei pretinde de la el să fie şi Dumnezeu, să nu facă aia, să nu facă ailaltă şi, mai ales, să nu greşească. La prima vedere, oricine poate să fie „sfânt", dar în timp s-ar putea să vezi anumite lucruri care te vor dezbina în inima ta.

Sfântul Ioan Gură de Aur spunea:

„Dacă cinsteşti un preot cu viaţă sfântă, nu faci mare lucru. Dar dacă cinsteşti un preot cu păcate, arăţi că cinsteşti harul lui Dumnezeu care este în el". Aşadar să cinstim pe duhovnic ca pe un om ales, prin care ne poate vorbi Dumnezeu, dar să nu avem pretenţia ca tot ce va spune duhovnicul să fie întotdeauna de la Dumnezeu, pentru că pe astfel de duhovnici istoria Bisericii îi numără pe degete.

— Până unde poate merge sinceritatea faţă de duhovnic, mai ales dacă vrem să-i arătăm că are şi el nişte neputinţe şi dacă, fiind prea sinceri, se va supăra şi ne va alunga, chiar şi după ce ne-am cerut iertare?

— Sinceritatea trebuie să fie desăvârşită cu duhovnicul. Dacă nu suntem sinceri cu duhovnicul, n-am făcut nimic. Dacă pe ceilalţi oameni îi putem menaja, aici trebuie să fim sinceri. Un preot care nu poate asculta spovedanii îndreptate împotriva sa, nu poate călăuzi pe nimeni.

Păi dacă nici duhovnicul nu ne poate asculta revoltele, cine altul? Nu trebuie să ne supărăm. Ca oameni, poate să ne amărască un cuvânt sau altul, nu suntem desăvârşiţi. Dar să nu cădem în ispita de a ne menaja duhovnicul, pentru că azi ascunzi o treabă care ţi se pare că ar putea să-l jignească, mâine alta şi până la urmă ajungi să ascunzi păcate, ajungi să-ţi duhovniceşti tu duhovnicul şi nu el pe tine. „Uite ce

grijă port eu de duhovnicul meu, că-i slab. Eu, omul duhovnicesc, vedeţi cum îl ajut, ce grijă am eu de el". Dacă se supără, îi trece.

— Cineva întreabă dacă poţi fi un duhovnic bun fără o vastă cultură.

— Credeţi că părintele Selafiil ştia cine-i Rainer Maria Rilke sau a ascultat vreodată Mozart? Nici măcar nu cred că ştia câte capitole are Evanghelia de la Matei, aşa cum ştiu seminariştii. Sfântul Simeon Noul Teolog era luat în râs de către contemporanii săi pentru că nu făcuse şcoală, că nu este un filosof, că este un neînvăţat. Un oarecare mitropolit.

Ştefan, râdea de el. Şi mai ştim că acest nume, „Noul Teolog", de fapt, a fost o poreclă pe care i-au scornit-o contemporanii săi, râzând de el. Şi aşa i-a rămas numele în Biserică: „Noul Teolog".

Aşa că este bine să avem o cultură vastă – în cazul în care o avem –, cum au avut-o Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Grigorie al Nyssei. Dar ei au avut-o pentru că aşa au fost mediul din care proveneau şi societatea în care au trăit. Adunarea în care Dumnezeu i-a aşezat şi pe care au trebuit ei să o păstorească era de aşa natură, încât toate acestea le-au folosit. Dar ei nu şi-au agonisit această cultură cu scopul de a fi nişte buni păstori, ci, pur şi simplu, din setea lor de cunoaştere.

Însă, dacă nu o ai, nu este neapărat acum, ca preot, ca duhovnic, să începi să o cauţi, să începi să citeşti poezii şi alte lucruri pentru a impresiona.

Sfinţii Părinţi egipteni nici măcar cultura biblică nu o socoteau ca fiind importantă. Odată, la unul dintre aceşti părinţi mari, poate că la Pimen cel Mare sau la Macarie, a venit cineva şi l-a întrebat: „Părinte, când citesc Sfânta Scriptură reţin anumite locuri, care mi se par mai importante, le învăţ, cu gândul să le spun celor care vor veni la mine pentru a le fi de folos". La care părintele i-a răspuns: „N-ai nevoie de aceasta. Curăţeşte-ţi sufletul şi vorbeşte din această curăţie a sufletului tău şi vei fi ca o scriptură deschisă tuturor". Acelaşi lucru îl spune şi Sfântul Simeon Noul Teolog.

Ortodoxia este practică: „Da – da, Nu – nu!" Şi, dacă ai experienţă şi eşti umbrit de Duhul Sfânt, printr-un Da sau Nu spus la vreme schimbi viaţa unui om şi îl mântuieşti. Dar, dacă nu ai experienţa vieţii, nu ai dragoste, nu ai harul lui Dumnezeu, nu te ajută nici dacă ai şti Scriptura pe de rost şi ai avea toate doctoratele lumii.

Aşa că foarte scumpă este experienţa, experienţă care se agoniseşte prin dragoste, pentru că mulţi trec prin numeroase încercări în această viaţă, dar puţini înţeleg ceva. Dragostea este cea care face ca experienţa noastră să poată fi de folos şi altora.

— Cât de mult poate influenţa ucenicul mântuirea sau osândirea de către Dumnezeu a sufletului duhovnicului?

— Nu trebuie să ne gândim, ca ucenici, la treaba asta, că noi influenţăm în vreun fel pe duhovnic, pentru că este un gând foarte periculos. Şi cei care gândesc prea mult la treaba aceasta ajung să-şi duhovnicească duhovnicul. Ucenicul nicicum nu poate să-l influenţeze pe duhovnic.

Fiecare dintre noi va da seama de păcatele sale. Nimic mai simplu: fiecare dăm seama de faptele noastre. Aşa ne-a zis prorocul, aşa ne-a zis Mântuitorul: „Nu va izbăvi nici tată, nici fiu, nici fiică".

— Cum procedăm dacă nu mai putem face faţă ascultării şi nu ni se dă altă ascultare?

— Să-ţi cauţi alt duhovnic. Aşa spunea părintele Selafiil.

— Ce trebuie să facem când ne simţim neputincioşi în faţa celor care vin la Taina Sfintei Spovedanii?

— Noi tot timpul ne simţim neputincioşi. Pentru că suntem neputincioşi. Pentru că ale Unuia sunt puterea şi slava şi împărăţia, ale lui Dumnezeu. Ce putem face?

Să ne trăim cât mai profund această neputinţă, cerând ajutor de la Dumnezeu, compătimind durerea şi neputinţa celui care vine la noi şi crezând neclintit în puterea dragostei lui Dumnezeu şi, în acelaşi timp, minunându-ne de darul pe care l-a dat Dumnezeu că, iată, iartă păcatele, că, iată, revarsă harul şi că aceasta se face prin noi, care suntem atât de neputincioşi.

Să vedem pururea dragostea lui Dumnezeu pe care a adus-o oamenilor, dragoste care se vede şi mai strălucitor în Taina Spovedaniei. Sigur că suntem neputincioşi, dar nu fără nădejde. Cu cât suntem mai neputincioşi noi, cu atât mai mare se vede puterea lui Dumnezeu.

Când sunt slab, atunci sunt tare, tare prin Hristos, spunea Apostolul Pavel.

Aşa că asta facem, să suspinăm către Dumnezeu şi să spunem: ceea ce la oameni este cu neputinţă, Doamne, fă Tu, pentru că la Tine toate sunt cu putinţă!

Iartă, miluieşte, primeşte pe acesta care a venit la Tine şi iartă-mă şi pe mine, cel ce sunt aici şi primesc mărturisirea fratelui meu! Adică în timp ce ascultăm păcatele celui ce se mărturiseşte, să ne amintim păcatele noastre şi să ne unim în gând înaintea lui Dumnezeu printr-o spovedanie comună.

— Mai multe persoane întreabă dacă este permis să aibă doi duhovnici: unul la mănăstire şi unul în localitatea din care sunt. Specifică, de asemenea, că nu ar fi vorba de o ascundere a păcatelor: unele păcate să le mărturisească la un duhovnic, celelalte păcate să le mărturisească la celălalt duhovnic.

— Da, sigur că da. De ce nu? Biserica nu a oprit niciodată acest lucru. Este o practică normală şi chiar necesară. Pentru că doar călugării au întotdeauna la îndemână duhovnicul la mănăstire, dar mirenii este bine să îl aibă în locul de unde sunt. Dar, dacă mireanul s-a convertit în timpul unei călătorii la Moscova, să zic, pentru că acolo a venit harul lui Dumnezeu peste el şi s-a spovedit prima oară, iar el este din Zalău, ce va face? Va pleca de fiecare dată la spovedanie la Moscova? Nu. Dar va putea el oare să uite pe cel la care s-a spovedit pentru prima oară şi care i-a descoperit Evanghelia lui Hristos? Niciodată! Va ţine legătura cu el, dar va avea şi aici un părinte la care se va spovedi. Şi, când va avea vreme şi posibilitate, va mai merge la duhovnicul său de acolo.

Este o practică obişnuită, mai ales în Biserica Rusă. O vedem la stareţii de la Obţină, la Sfântul Serafim. În Rusia, până astăzi, nimeni nici nu îşi pune această problemă: că ar fi un caz deplasat. Aici văd că mulţi se smintesc. Dar altfel nu se poate. Pentru că am văzut foarte multe persoane intrate în criză pentru că au duhovnicul la mari depărtări şi nu îl pot vizita tot timpul. Din cauza asta se spovedesc foarte rar şi se umplu de tot felul de sfâşieri şi de contradicţii.

Mai ales în prima fază, convertitul, omul care vine la pocăinţă suportă cele mai viclene atacuri de la diavol şi de la patimile sale. Tot timpul se află în conflict de conştiinţă: de ce aşa şi nu altfel?

Află o grămadă de lucruri care îi provoacă tot felul de întrebări. Dacă nu merge de îndată la duhovnic să şi le rezolve, intră în impas. Pentru că aşa este omul, aşa este mintea noastră, nu poate trăi fără răspuns. De îndată ce apare o întrebare, trebuie să-şi dea un răspuns, pentru că altfel nu are astâmpăr. Şi dacă nu îl primeşte de la duhovnic, şi-l dă singur, i-l dă dracul. Aşa că asta am văzut la părinţii noştri, fără

niciun fel de reţinere, binecuvântează ucenicii să se mai spovedească şi acolo unde sunt.

Asta o vedem şi în vechime, în Paterice: „A venit un frate la avva Antonie”.

De unde a venit acel frate la avva Antonie? că nu era ucenic al Sfântului Antonie, era dintr-o altă obşte, era un frate oarecare, era un călugăr, un călugăr cu ani de nevoinţă, un călugăr care avea un duhovnic. Ce a căutat el la avva Antonie? Ca să-l întrebe despre gânduri, cu alte cuvinte, să se spovedească. Şi despre toţi părinţii ni se spune că primeau călugări din alte obşti pentru sfat.

Un singur principiu aveau părinţii egipteni: să nu dea învăţături sau cuvinte care să contrazică vehement pe duhovnicul cel de acasă şi niciodată să nu îl pună într-o poziţie de inferioritate.

„Ceea ce ţi-a zis el nu e adevărat, îţi spun eu cum trebuie să faci!” Şi acest principiu îl respectă cu sfinţenie şi duhovnicii lângă care am crescut, chiar dacă unul are 90 de ani şi primeşte pe cineva care vine de la un preot de 20 de ani.

Aşa că, da, se poate să avem doi duhovnici. Altfel cum ne vom spovedi mai des, cum vom învinge în noi patimile?

Sfântul Ignatie Briancianinov spune că începătorul nu poate altfel, nu are altă luptă, nu are altă nevoinţă decât deasa spovedanie. Pentru că nu are nici experienţă, nu are nici rugăciune, nu are nici armele necesare. Totul este nou, totul este cumplit, toate se războiesc cu el. Doar pârându-l pe vrăjmaşul său lui Dumnezeu, poate scăpa de el. Cât mai des la spovedanie, cât mai des: „am avut asta, am gândit asta!”

După un timp, Dumnezeu îţi dă har şi începi să te linişteşti, încât te poţi spovedi mai rar, pentru că ai învăţat lupta gândurilor şi îţi poţi restabili mai uşor pacea inimii prin rugăciune. Dar câtă vreme nu o ai, trebuie să te spovedeşti des. Ca să te spovedeşti des, trebuie să ai duhovnicul aproape. Şi dacă duhovnicul tău este departe, îi spui, îi ceri binecuvântare şi te spovedeşti şi acasă.

Eu nu cunosc niciun duhovnic care să nu dea această binecuvântare dintre bătrâni, dintre bătrânii din România, de aici, pe care îi ştiu. De ce ştiu? Pentru că la mine veneau tineri din România care aveau duhovnici vestiţi de aici şi, pentru că stăteau câteva zile, voiau să se împărtăşească, trebuiau să se spovedească şi eu le spuneam să îşi ia blagoslovenia duhovnicului. Şi toţi primeau această

binecuvântare. Din cauza asta spun că este o practică normală, firească, veche, de la începuturi în Sfânta noastră Biserică Ortodoxă.

— Ascultarea de duhovnic înseamnă că pentru fiecare hotărâre sau pas pe care doresc să îl fac trebuie să cer binecuvântarea duhovnicului?

— Lumea înţelege ascultarea de duhovnic ca pe un fel de aprobare a unui act, a unei acţiuni. Vreau să fac cutare lucru, am aprobare sau nu am aprobare?

Din păcate mulţi rămân doar la asta.

Eu nu cer aprobarea duhovnicului meu, ci cu toată smerenia îl întreb dacă e bine ceea ce vreau să fac. Când venim la duhovnic, trebuie să fim gata să renunţăm la hotărârea noastră în favoarea hotărârii duhovnicului.

Omul cu experienţă duhovnicească, omul cu experienţă în lupta cu patimile şi cu demonii, cunoaşte că toate loviturile pe care le-a primit, toate înfrângerile şi faptele lui de ruşine s-au datorat faptului că s-a încrezut în cugetul său. Privesc înapoi şi văd că, de câte ori am făcut o faptă de ruşine, am făcut-o prin propria hotărâre, convins că voi face ceva bun. Dacă faptele noastre şi hotărârile luate cu de la sine putere nu au adus încă roadele despre care vorbesc, mai este vreme.

Un om cu experienţă duhovnicească îşi pune întotdeauna cugetul la încercare. Nu primesc îndată gândul care mi-a venit. Fă cutare! Voi face o treabă grozavă şi îl voi întrece pe cutare sau cutare.

Merg la duhovnicul meu nu căutând să-mi aprobe această hotărâre pe care eu o cred bună, ci întrebându-l: „Părinte, am cutare gând, cum crezi, este bun acest gând sau nu este bun?”

Aşa vedem că făceau călugării în Pateric, venind la avva Sisoe, la avva Antonie: „Avva, voiesc să fac cutare lucru. Ce zici, bine fac?” „Nu-ţi este de folos, fiule!” sau „Domnul să te binecuvânteze!”

Pentru aceasta merg eu la duhovnic şi pentru asta îl ascult şi cred că Dumnezeu îmi dă răspuns pentru smerenia mea, pentru că mă vede sincer în căutarea adevărului, în căutarea smereniei.

Din această stare a neîncrederii în propriul cuget cer binecuvântare de la duhovnic şi îl ascult. Desigur că sunt liber să fac ce voiesc, dar voi culege roadele. Pentru că atunci când nu accept un sfat, ispita în care intru nu se datorează atât faptului că nu mi-am ascultat duhovnicul, ci mai ales că m-am încrezut în cugetul meu. Şi Adam s-a încrezut în cugetul său, şi Eva s-a încrezut în puterea ei oratorică şi

polemistă când a intrat în discuţie cu diavolul. Şi până la urmă au pierdut. Pentru aceasta ne atragem ispite, pentru că mergem împotriva smereniei, împotriva dragostei.

Cere sfat de la duhovnic ca de la doctor, ca de la părintele tău, ca de la slujitorul lui Dumnezeu plin de iubire care ştie să te înţeleagă şi până la urmă ştie să te asculte. Pentru că vedem cât de bine ştiu duhovnicii să-şi asculte ucenicii, înainte ca ucenicii să înceapă să-i asculte pe ei.

Un duhovnic bun nu-ţi transmite un set de întrebări şi răspunsuri, ci un anumit fel de a gândi şi de a vedea lumea.

Dacă ne însuşim această moştenire duhovnicească, acţionăm în duhul duhovnicului nostru şi astfel îl ascultăm. Părintelui Selafiil nu-i plăceau întrebările prea dese şi cicălitoare de tipul: „Pot să beau cafea?" sau „E bine să-mi cumpăr pantofi?", dar răspundea cu bucurie la întrebările de principiu. Cu alte cuvinte, nu trebuie să imităm în mijlocul oraşului viaţa de chilie a pustnicilor despre care citim în Pateric. Cugetul ne spune ce trebuie să întrebăm şi ce nu. Întrebăm de fiecare dată când apare ceva nou, ceva suspect, ceva ce ar putea să schimbe modul nostru obişnuit de viaţă. Duhovnicul singur ne dă de înţeles ce trebuie să întrebăm şi ce nu.

— Cum să-mi găsesc duhovnicul potrivit, omul în mâinile căruia să-mi încredinţez păcatele?

— Păi, fiecare are nişte obiceiuri, are o educaţie, are un temperament. Să meargă să vadă care-i place mai mult. Nu pot spune ce duhovnic i se potriveşte şi cui.

O să-ţi spună inima ta. Dar spune Sfântul Simeon Noul Teolog că, dacă l-ai ales după inima ta, acum fii bun şi ascultă-l.

Ţi-a plăcut, ascultă-l! Nu ţi l-a dat nimeni cu forţa.

Practica de a trimite la cutare sau la cutare să-ţi fie duhovnic nu e prea ortodoxă. Alegeţi-l, dar prin această alegere a ta îţi cam tai dreptul la orice replică.

Ca şi în căsătorie: ţi-a plăcut, ai luat-o, rabdă! Ţi-a plăcut duhovnicul? Era bun la început? Ei, acum ce s-a întâmplat?

Ascultă-l!

— Ce ar trebui să fac dacă am duhovnic, dar am găsit un alt duhovnic care sunt că mă ajută mai mult duhovniceşte, îmi dă mai multă linişte? Simt că nu pot renunţa la niciunul, deşi sufletul trage mai mult spre al doilea.

— Iubeşte-i pe amândoi, şi nu trebuie să renunţi la niciunul. Vine cineva şi-mi spune: „Părinte, am trecut de la părintele cutare la cutare. Dar îmi este greu să mă despart de primul părinte”. Nici nu trebuie să te desparţi! Mergi, sfătuieşte-te, cine te opreşte? Părinţii nu făceau asta, să se despartă.

Nu toţi duhovnicii sunt iscusiţi în toate lucrurile. Acum hai să ne credem toţi vase ale Duhului Sfânt prin care curge harul aşa, chiar din gura lui Dumnezeu, şi toate câte le spunem, chiar din cer le spunem. N-am putea face asta, pentru că ştim că nu este aşa. Mai ales în vremea noastră, importantă, foarte importantă este experienţa. Deci avem nevoie de duhovnici cu experienţă.

Sfântul Ioan Casian spune aceasta. Cineva a purtat un fel de luptă cu o patimă

— Să zicem Sfântul Moise Arapul, care a fost ucigaş şi a luptat cu mânia. Altul a avut altă luptă. Dacă mergi la un părinte despre care ştii că este experimentat într-o luptă duhovnicească, nu greşeşti.

Nu merg ca să ispitesc, nu merg ca să îl neglijez pe părintele meu, ci pentru că voiesc să cunosc.

Dovadă că aşa vedeau asceţii Ortodoxiei este cartea Convorbiri Duhovniceşti a Sfântului Ioan Casian, care nu este altceva decât o carte de interviuri cu mari asceţi şi luptători din pustia Egiptului.

Fiecare părinte prezintă un domeniu al tărâmului duhovnicesc. Unul vorbeşte despre curăţie, altul vorbeşte de dreapta judecată. Altul vorbeşte despre citirea Sfintelor Scripturi şi aşa mai departe.

Aşa că, dacă ai mai mulţi părinţi pe care îi iubeşti, nimeni nu te împiedică să te sfătuieşti cu toţi. Dar să ai totuşi o piatră de care să fii legat şi care să aibă un cuvânt decisiv, care să ia o hotărâre atunci când trebuie să alegi o cale sau alta. De regulă, duhovnicii care ne plac, ne plac pentru că gândesc la fel unul cu altul. Şi duhovnicii ar trebui să gândească la fel, pentru că de aceea sunt duhovnici. Pentru că în ei lucrează Duhul Sfânt şi în Duhul Sfânt nu este dezbinare şi despărţire.

Dacă această dragoste pe care o ai pentru un duhovnic, doi, trei, te întăreşte în credinţă, în dragoste, în ascultare şi smerenie şi îţi înmulţeşte dragostea faţă de ei, fără să îţi trezească contradicţii, că unul zice aşa, dar altul altfel, atunci îţi este de folos să primeşti sfaturi de la toţi. Dar, dacă în gândul tău apare dezbinarea, începi să-i compari, unul e mai bun, altul e mai rău, cutare a zis aşa, dar cutare a zis altfel, înseamnă că de acum ai intrat în ispită şi trebuie să o rezolvi

alegând pe unul dintre ei, pe care să-l asculţi. De ce? Pentru că mintea ta este încă neputincioasă, încă judeci după aparenţe şi nu poţi primi sfaturi de la mai mulţi, aşa cum făcea Sfântul Ioan Casian, cum făceau părinţii din pustia Egiptului.

Monahismul – chip al pocăinţei şi al dragostei de Dumnezeu

Cuvânt rostit în Sala Albastră a Universităţii din Craiova, pe 23 martie 2006

ş vrea să încep prin a preciza că monahismul n-ar trebui să fie o temă de discuţie, o temă de dezbatere, însă vremea pe care o trăim, sensibilitatea specială pe care ne-o cultivă cultura modernă, aceea de a răscoli, de a reinterpreta totul, ne obligă să discutăm şi noi, cei din Biserică, valorile noastre fundamentale, încă o dată şi încă o dată, pentru a nu lăsa loc nelămuririlor şi interpretărilor eronate pe care oricine este liber, nu-i aşa, în vremea noastră, să le atribuie unui subiect sau altul.

Despre monahism, ca şi despre orice altceva, se poate discuta în multe feluri.

Despre monahism se poate vorbi monahilor, dar despre monahism se poate vorbi şi mirenilor. Despre monahism pot vorbi monahii, dar despre monahism vorbesc şi mirenii.

Am acceptat invitaţia de a vorbi aici, la Craiova, convins mai mult de numele Cuviosului Nicodim, pe care Mitropolia Olteniei şi cred că tot poporul român ortodox îl prăznuiesc în acest cel de-al 600-lea an de la moartea sa. În acest context, sau ca o ofrandă adusă pomenirii acestui mare călugăr, am primit să vorbim încă o dată despre monahism. Am hotărât să facem asta nu pentru că despre monahism nu s-ar discuta astăzi, dimpotrivă, tocmai pentru că despre monahism se vorbeşte prea mult. Se vorbeşte prea mult şi nu fără riscul de a lăsa oarecum în aer acest subiect, acest segment al Bisericii, al vieţii duhovniceşti.

Aceasta se întâmplă şi din pricina sistemului nostru de învăţământ teologic.

Monahismul, ca oricare alt segment al vieţii Bisericii, este – şi nu poate fi altfel – o temă de discuţie, o temă de curs, la un moment dat. Ne trezim în situaţia că trebuie să vorbim despre monahism nemonahilor, pentru că marea majoritate a studenţilor nu sunt monahi. Ne trezim în situaţia când despre monahism vorbesc nemonahii, pentru că marea majoritate a profesorilor nu sunt monahi.

Şi-atunci putem auzi orice despre monahism.

De exemplu, putem auzi că Patericul Egiptean sau alte Patericuri reprezintă o colecţie de legende făurite de evlavia poporului. Că Sfinţii Părinţi au fost, într-adevăr, nişte oameni cuviincioşi, sârguincioşi, cu dragoste, smeriţi, dar care, desigur, n-am putea crede că treceau Nilul pe jos, mergând ca Mântuitorul pe apă, sau că au trecut Nilul călare pe un crocodil. Toate acestea sunt puse pe seama evlaviei oamenilor.

Putem auzi replici de felul: „Oare chiar putem crede că lui Dumnezeu Îi este bine-plăcută jertfa sfinţilor de la Lavra Peşterilor din Kiev? Ce mare treabă este să te zideşti într-un mal şi să-ţi aştepţi moartea? Păi, cum împlineşti porunca dragostei, cum împlineşti milostenia, propovăduirea?” Şi aşa mai departe.

Toate acestea sunt inevitabile atunci când îi lăsăm să discute chestiunile duhovniceşti pe oamenii care nu numai că nu pot avea această experienţă, dar nici măcar nu se silesc să-i respecte pe cei care o au, adică pe sfinţi.

Pe de altă parte, avem altă realitate.

Tinerii mai însetaţi de Dumnezeu, care merg la mănăstiri, care au un duhovnic călugăr, se aprind de dorul călugăriei, nu întotdeauna cu focul cel adevărat, ci dintr-o emoţie firească până la urmă, asupra căreia ne atenţionează Sfinţii Părinţi. Acest foc se poate aprinde în inima orişicui sau să i se pară că s-a aprins în el dragostea de monahism, iar ea, desigur, are nevoie să fie verificată.

Asistăm la următorul fenomen: tineri şi tinere, care nici nu se căsătoresc, dar nici nu se călugăresc, trăind într-o nedumerire permanentă. Avem oameni care oscilează între aceste două alegeri, până când ajung să cunoască o stare nu departe de boală. Şi-atunci, trecând dintr-o extremă într-alta, tânărul necunoscător, neîncercat în viaţa duhovnicească, încearcă să-şi urmeze duhovnicul pe care îl iubeşte, duhovnic care este călugăr, prin a-şi face cunoscută dorinţa sa de a se călugări, dorinţă care este însă întâmpinată cu ostilitate de către părinţi, de către prieteni, de către unii din profesorii de la şcoală, de către unii preoţi de mir sau chiar călugări mai în vârstă. Acest conflict, la un moment dat, devine aproape de nedezlegat, încât tânărul nu mai ştie pe cine să creadă şi pe cine să urmeze.

Iată de ce am deschis această discuţie foarte delicată. Delicată, pentru că vorbim despre cămara cea de taină a vieţii duhovniceşti, despre foişorul în care stă ascunsă fecioara cea cuminte a Bisericii –

sufletul îndrăgostit de Dumnezeu care nu voieşte să se descopere pe sine lumii, care voieşte să-şi aştepte Mirele în curăţie şi smerenie, în taină. Acesta este monahismul.

Vrând să rezolve cumva conflictul acestor tineri aprinşi de dorul monahismului pe care nu şi-l pot înfăptui, pentru că nu găsesc în ei înşişi suficientă putere şi hotărâre, pentru că nici nu au unde s-o găsească, de vreme ce această hotărâre şi înţelegere nu este dată tuturor, precum însuşi Hristos a zis. Vrând din experienţa lor să-i lămurească cumva, de multe ori, oamenii, fie că sunt profesori, fie că sunt preoţi, blamează monahismul: „Decât să mergi într-o mănăstire să trăieşti aşa cum trăiesc călugării de astăzi, mai bine căsătoreşte-te şi du o viaţă aşa şi-aşa… decât să ai mobil şi televizor şi cutare şi cutare, mai bine fă aşa şi-aşa, decât să fii beţiv şi curvar, mai bine nu te mai călugări".

Cine spune aceste cuvinte? Păi şi Sfinţii Părinţi le-au zis. Da. Dar care Sfinţi Părinţi? Noi am moştenit două direcţii mai clare pe care Sfinţii Părinţi le-au expus asupra acestui subiect. Mă refer la discursul sfinţilor călugări către ucenicii lor şi la discursul marilor dascăli, episcopi, ca Ioan Gură de Aur sau Grigorie de Nyssa, care au vorbit către mireni despre monahism. Găsim, într-adevăr, cuvinte ale sfinţilor care, aparent, defăimează monahismul.

Un Sfânt Părinte, un mare avvă, putea spune ucenicului său: „Ce mare treabă crezi că ai făcut dacă ai lăsat lumea şi ai venit aici? Te-mprăştii cu mintea, tânjeşti după toate prostiile… Păi, tu eşti călugăr? Mai bine stăteai acasă". Da! Dar cine-o spune şi cui o spune? Vedem aceasta în Patericul Egiptean, în Limonariu, în alte cărţi adresate călugărilor, când, de exemplu, marele Antonie are o descoperire că cizmarul din Alexandria este mai mare ca el sau că în cetate este un doctor care cântă cu îngerii. Cui erau adresate aceste descoperiri? Călugărilor din obşte sau din pustietăţi, pe care-i păştea riscul să se mândrească cu faptele exterioare pe care le făceau.

Pe de altă parte, Sfântul Ioan Scărarul, chiar la începutul Scării sale, aduce un elogiu monahismului, încât, dacă îl citeşte un mirean, are impresia că nu mai are nicio şansă de mântuire. Sfântul Ioan Scărarul ne atrage atenţia că toţi marii făcători de minuni, toate darurile cele mari s-au dat în special călugărilor şi întreabă: „Unde aţi văzut voi mireni să învieze morţii sau să aibă darul facerii de minuni, al tămăduirilor ş.a.m.d.?" Nu că nu sunt, sunt, desigur, dar Sfântul Ioan

Scărarul a vrut să-şi încurajeze călugării din obştea sa spre viaţa călugărească.

Aşadar nu este cuviincios când un mirean vorbeşte despre neputinţele călugărilor, nu este de bonton, dacă vreţi.

Aceasta o pot face călugării. Un călugăr poate vorbi despre neputinţele călugărilor şi să spună că mirenii sunt mai buni ca el. Mulţi dintre călugări îşi fac autocritică.

Dar un mirean, care nu a luat jugul călugăriei şi nu cunoaşte ce este, nu poate face asta. Pentru că niciodată sfinţii, dintre cei de mir, nu şi-au permis să blameze pe ultimul dintre călugări, chiar dacă ei înşişi erau la o înaltă stare duhovnicească.

Citiţi cuvântul despre feciorie al Sfântului Grigorie al Nyssei. Vedeţi cum vorbeşte despre monahism şi cum se tânguieşte că n-a putut să fie şi el unul dintre ei. Sfântul Grigorie a fost dintre cei căsătoriţi. Dar a fost atât de curat, că pururea era în răpire, în extaz. Era văzător şi cunoscător al tainelor dumnezeieşti, dar se tânguia că s-a căsătorit şi nu s-a călugărit.

Au fost neputinţe şi sunt, precum astăzi aşa şi odinioară. Credeţi că monahii beţivi sau iubitori de bani sau de slavă deşartă sunt o apariţie a secolului nostru? Credeţi că ei nu au fost în obştea marelui Pahomie sau a Sfântului Antonie? Sau pe vremea marilor părinţi de pretutindeni? Deschideţi Patericul şi vedeţi ce fel de căderi puteau fi atunci. Şi, cu toate acestea, monahismul dăinuie.

Şi, dacă este să vorbim despre monahism astăzi, este pentru a-l apăra în principiu.

Sfântul Ioan Gură de Aur a scris un cuvânt în apărarea monahismului din vremea sa, pentru că monahii deveniseră atât de mulţi, încât venea ordin de la împărat ca, dacă sunt doi fii într-o casă, doar unul să aibă dreptul să se călugărească, celălalt nu. Monahii erau scoşi din mănăstiri, traşi de păr şi obligaţi să se căsătorească. Acest lucru s-a întâmplat şi în România pe vremea lui Cuza. Asta, cine ştie, poate se va mai întâmpla. Dar astăzi noi trebuie să discutăm despre monahism în esenţa lui, pentru că aşa cum îl poftim noi, aşa cum şi-l închipuie tinerii care râvnesc după această viaţă fără să se poată hotărî, el este ceva confuz.

Într-adevăr, ce este monahismul? Pentru că avem monahi singuratici, avem monahi în obşte, avem monahi care trăiau în comunitate de câte 3 – 4 – 5, avem monahi care au trăit în pustietăţi,

avem monahi care au trăit în oraşe, avem o mulţime de monahi care s-au mântuit fiecare pe calea lui. Dacă citim în rânduielile călugăreşti, vedem că unii aveau atâtea ceasuri de rugăciune, unii posteau într-un fel, alţii nu dormeau ş.a.m.d. Dar este ceva care pe toţi aceştia îi face să se numească cu un singur nume: monahi.

Monahismul nu este un mod de viaţă aşa cum îl percepe majoritatea. Monahismul nu este neapărat o metodă mai accesibilă, mai lesnicioasă de a lucra virtuţile.

Nici măcar aceasta! Monahismul nu este o sumă de nevoinţe pe care omul şi-o însuşeşte. Pentru că toate nevoinţele pe care le practică un monah le poate practica foarte bine, şi poate chiar mai bine, un mirean. Nu mă fac monah pentru a deveni un mare postitor sau un mare rugător sau un mare iubitor de tăcere sau isihast, numiţi-o cum vreţi. Mă fac monah din dorul inimii, din focul mare care mă-mpinge afară din această lume, pentru a-mi deschide porţile spre fericirea viitoare.

În troparul, în cântarea de obşte adusă pustnicilor, se spune aşa: „Viaţa pustnicilor fericită este, a celora ce se într-aripează cu dumnezeiescul dor". Monahismul este dor dumnezeiesc. În măsura în care cineva îşi aprinde sau simte în sine aprins acest dor şi îl creşte, el este monah sau nu mai este. Nu te poate face monah nici legământul tău, nici haina pe care o porţi, ci monah te poate face acest dor care este în inima ta.

Părinţii compară monahul cu o cratiţă pusă la foc. Câtă vreme este fierbinte, muştele nu se pot aşeza pe ea, dar dacă se răceşte, muştele vin şi o murdăresc.

Monahul este foc. Cum îşi aprinde el acest foc este treaba lui, este treaba duhovnicului – prin tăcere sau prin învăţătură, prin post sau prin rugăciune, în viaţa de obşte sau în ascuns.

Fiecare om are darurile sale date de la Dumnezeu. Fiecare om îşi are un loc în această lume, în acest univers, şi acest loc al lui este un loc de intersecţie al altor destine. Fiecare dintre noi, desigur, se poate retrage din acest loc al său, şi atunci poate să rupă legătura dintre alţi oameni care s-ar fi legat prin el la un moment dat al vieţii sale, dacă el s-ar fi aflat acolo unde Dumnezeu i-a rânduit să se afle.

Aşadar monahismul nu trebuie văzut ca o sumă de nevoinţe, ci ca dor dumnezeiesc. Atunci când acest dor se aprinde în sufletul omului, nimic nu-l mai poate opri. Din această cauză călugării plecau

din sate, din oraşe, de unde erau, se ascundeau în pustietăţi. Din această cauză oamenii rezistă în mulţimea ispitelor pe care le vedem şi astăzi.

Astăzi, desigur, ne putem sminti de foarte multe lucruri. Pentru că, dacă vom citi rânduielile călugăreşti de odinioară ale părinţilor şi vom căuta să le regăsim în mănăstirile noastre, mă tem că nu vom mai găsi mare lucru. Dar ceea ce nu poate fi luat, nu poate fi împiedicat nici de oameni, nici de duhuri rele este acest dor care arde în inima omului.

Iată de ce monahismul este ademenitor, dar, pe de altă parte, el este neînţeles, este înfricoşător, este greu cu adevărat, pentru că acest dor, acest foc, este foc din focul pe care a venit Hristos să-l aprindă pe pământ. Acest foc nu-l poate nimeni aprinde în inima sa, nici prin gânduri bune, „pozitive", ca să vorbim în temenii psihologiei de azi, nici prin vreo nevoinţă anume. Ci acest foc se aprinde prin jertfă, prin dragoste, prin smerenie.

De multe ori, numeroasele nevoinţe care sunt lăudate şi care sunt bune, atunci când sunt făcute în afara smereniei, în afara dragostei, sting acest foc ca nişte lemne prea groase, prea mari şi umede cu care putem stinge un foc prea plăpând. Acest foc este foc al pocăinţei.

Pocăinţa este întoarcere către Dumnezeu. Pocăinţa este un proces care sfârşeşte odată cu ieşirea noastră din această viaţă. Ea presupune şi căderi, şi ridicări, presupune tot zbuciumul sufletului omenesc în smulgerea sa din păcat, din această mlaştină a lumii, a vieţii păcătoase şi îndreptarea sa către Dumnezeu.

Tot ce apare în acest drum, toate suferinţele, dezamăgirile, deznădăjduirile şi bucuriile, toate acestea fac parte din procesul pocăinţei.

Monahul este chip al pocăinţei. Monahul este cel care răspunde Mântuitorului, Care îl cheamă: Pocăiţi-vă, că s-a apropiat împărăţia cerurilor! Monahismul este încercarea de a răspunde acestei chemări. Monahismul este cu totul frumos şi dulce, pentru că este legământ al dragostei faţă de Dumnezeu.

Sufletul păcătos, omul dintre alţi oameni, cu neputinţe, cu păcate, cu slăbiciuni, vine în faţa lui Dumnezeu şi nu face altceva decât să-şi mărturisească dragostea pe care I-o poartă. Cel care vine la monahism, dintru început, este conştient că el nu poate îndeplini niciuna dintre făgăduinţele pe care le dă înaintea lui Dumnezeu, fără

harul Acestuia. Dacă este cineva care vine la Dumnezeu având conştiinţa că el într-adevăr poate face ceea ce făgăduieşte, acesta arată că nu a înţeles viaţa duhovnicească.

Părintele Rafail, la o călugărire la care am luat şi eu parte, în cuvântul pe care l-a rostit şi-a adus aminte de părintele Sofronie, care, la fel, după o călugărire, şi-a început cuvântarea astfel: „Câtă bucurie am avut să aud astăzi încă o dată aceste făgăduinţe pe care eu niciodată nu le-am îndeplinit!" Aşadar omul păcătos, conştient de neputinţa sa, vine în faţa lui Dumnezeu pentru un singur lucru: ca să-şi mărturisească dragostea pe care I-o poartă.

Cine poate spune că, iată, eu de astăzi mă voi păzi curat? Şi totuşi spune! Cine poate spune: iată, eu de astăzi las toată slava lumii şi deşertăciunea şi părinţii şi fraţii şi mă las în ascultare egumenului şi fraţilor? Spunem, dar ne dăm seama că suntem slabi! Cine poate spune: voi fi sărac de acum? Desigur, putem, dar toate acestea, de fapt, au un singur înţeles:

Tu ştii toate, Doamne, Tu ştii că Te iubesc!

Şi Apostolul Petru şi-a încălcat făgăduinţa, n-a murit cu Hristos, aşa cum s-a lăudat că va face. „Doamne, toţi de Te vor vinde, eu voi muri cu Tine!" Dar, iată, după ce îşi calcă făgăduinţa, vine iarăşi la Hristos, mai bine zis, Hristos vine la el şi Petru poate răspunde cu îndrăzneală la întrebarea Mântuitorului:

Simone, Mă iubeşti tu pe Mine? Petru poate răspunde: Doamne, Tu ştii toate, Tu ştii că Te iubesc! Acesta este chipul monahului. Dragostea pe care o poartă pentru Dumnezeu. Dragoste pentru care este gata să-şi primească toate înfrângerile.

Desigur, între monahi sunt monahi şi monahi, ca şi între oameni. Sunt oameni sfinţi care au ajuns la mari măsuri. Sunt oameni despre care nici nu se poate vorbi tuturor fără a trezi neîncrederea că sunt legende – există astfel de oameni! Dar ei sunt puţini. Cu toate acestea, monahismul există, şi monahismul trebuie iubit în principiu, pentru că Biserica este în marea ei parte alcătuită astăzi din mireni, pierzând tradiţia monahală a Ortodoxiei.

Căci, trebuie să o spunem, toate minţile luminate ale Ortodoxiei, toţi marii dascăli şi învăţători ai Bisericii au fost călugări.

Monahii nu mai stau astăzi departe, ca altă dată, şi suntem în legătură, putem spune permanentă, cu ei, pentru că monahii, astăzi, iată, pot veni şi vorbi în adunări. Eu vă rog să vă păziţi mintea către un

singur lucru: să nu judecaţi lucrurile din afară. Pentru că putem vedea şi auzi multe. Dar nu ne este de niciun folos dacă mergem în mănăstiri şi dacă suntem în legătură cu monahi pentru a judeca, în loc să avem folos. Vedeţi lucrurile bune care sunt de văzut. Lucrurile rele au fost şi vor mai fi. Au fost şi pe vremea marilor sfinţi, despre care noi spunem: „Vai, dacă ar fi fost altă dată, pe când călugării erau sfinţi, şi noi am fi fost sfinţi”. Să nu fim ca iudeii din Evanghelie, pe care îi mustră Hristos!

Să ştiţi că intrarea mirenilor în mănăstiri, care este oprită în rânduielile monahiceşti, rânduielile clasice ale Sfântului Antonie sau Pahomie, sau ale altor sfinţi, erau făcute nu pentru că monahii s-ar fi putut sminti din cauza mirenilor, ci invers, pentru a nu-i sminti pe mireni, care pot surprinde monahul într-un moment de ispită. Pentru că mireanul va înţelege din ceea ce vede doar ceea ce vede. Dar plânsul din chilie al monahului nu-l va vedea. Nimeni nu devine monah într-o lună, nici într-un an, nici în zece. De aceea nu pretindeţi tuturor monahilor să fie ca Antonie cel Mare.

Avem sfinţi – citim în Pateric – care la 80 de ani au putut cădea în curvie, pur şi simplu, după care s-au întors şi şi-au continuat viaţa. Putem vedea orice. Tu vii o dată la mănăstire şi vezi un monah care mănâncă îngheţată şi pleci acasă cu convingerea că monahii sunt nişte burtoşi care mănâncă îngheţată. „De, el ar fi trebuit să postească, să facă aşa şi-aşa…”

— Şi tu te duci acasă, îţi deschizi frigiderul, îţi scoţi cârnaţii, îţi scoţi prăjiturile, îţi scoţi sucul, îţi scoţi vinul, dai drumul la televizor, mănânci, şi ceea ce faci tu şi se pare că este un lucru normal şi cuviincios, dar acel monah nu trebuie să mănânce îngheţată. Înţelegeţi? Tu vezi un monah care are un anume fel de pantofi, sau telefon de un anume fel, şi zici: „Iată, acest monah, ce fel de pantofi are sau ce fel de telefon are!” Dar tu între timp îţi porneşti Mercedesul şi mergi să-ţi vezi de treaba ta şi ţi se pare că ceea ce faci tu este un lucru normal şi admis pentru un creştin, dar ceea ce face acest monah este inadmisibil.

Iată de ce nu ne este de niciun folos să vedem astfel lucrurile. Ştiţi de ce? Pentru că vezi astăzi pe acest monah cu un telefon pe care i l-a adus un om ca ţine de bogat şi i l-a dăruit. Acesta l-a primit, dar mâine o să-l vezi cu altul, pentru că acest monah i l-a dat cuiva care nu avea telefon, şi vei zice: „Acest monah îşi cumpără în fiecare zi alt

telefon!” Dar la mănăstire vin mulţi oameni şi vin oameni diferiţi. Eu ştiu monahi care au primit Mercedes-uri sau Jeepuri, care azi le-au primit şi au zis: „Ce să fac cu el? Ia-l tu!” – şi l-au dat altcuiva.

La mănăstire vin mulţi oameni. Acum nu prezentăm monahii ca pe îngeri care nu s-ar lipi de aceste lucruri. Sunt diferiţi oamenii, dar tu nu ai niciun folos să gândeşti astfel. Pentru că acest om, atunci când a venit în mănăstire, n-a venit pentru acest telefon, n-a venit pentru această maşină. El a venit lepădându-şi viaţa şi închinând-o Domnului. Nu ştii tremurul lui din vremea încercării, că a fost un an, că au fost trei, în care el aştepta această seară în care va depune făgăduinţele şi se va lepăda de lume.

De câte ori am asistat la o călugărire la care erau de faţă mireni, toţi plângeau ca la mort, auzind făgăduinţele, văzând tinereţea celor care se călugăresc, dar după aceea uită şi văd că monahii mănâncă îngheţată! Acest om şi-a închinat viaţa sa Domnului.

Da, avem sfinţi care mustră călugării netrebnici, dar totodată avem povestioare în Pateric care vorbesc despre demnitatea călugărilor. Una dintre ele este minunată, arătându-ne cum ar trebui să ne purtăm cu călugării. Căci, mergând odată pe cale, cei care îşi primesc ocara de-a lungul zilelor de la duhovnicii lor şi întâlnind nişte mireni, părintele le-a zis acestora din urmă: „Ridicaţi-vă şi luaţi blagoslovenie de la călugări, că ei stau înaintea lui Dumnezeu, şi gurile lor sunt sfinţite prin vorbirea cu Dumnezeu, şi picioarele şi mâinile lor”. După ce rămân singuri, da, poate să-i certe iar şi le poate spune că sunt măgari şi că nu sunt buni de nimic. Dar aceasta le-o spune el, părintele. Însă tu, ca mirean, nu spune asta!

Mulţi dintre călugări şi-au lăsat călugăria. Mulţi înseamnă foarte mulţi. Credem că, dintr-o sută, treizeci rezistă – din ceea ce am văzut eu până acum. Şi aceasta vorbeşte despre greutatea călugăriei.

Să nu judecăm, pentru că nu ne este de niciun folos! Pentru că aceşti oameni au ieşit din viaţa din care eşti tu. Au avut nebunia să vină înaintea lui Dumnezeu şi să spună: „Doamne, Tu ştii toate, Tu ştii că Te iubesc” şi să-şi asume toate riscurile. îl vezi la un moment dat al căderii lui, dar nu ştii ce va fi mâine.

Pentru că pe aceştia Dumnezeu îi aude.

De ce? Pentru că sunt număraţi pe degete. Au legământ înaintea Altarului. Va veni şi va spune: „Maica Domnului, ajută-mă, am greşit!” Şi va fi ajutat.

De ce a avut Petru această îndrăzneală? Vă spun: pentru că a lăsat toate pentru Hristos, pentru că s-a dat pe sine, tot ce avea mai scump, pentru a-şi pecetlui dragostea. Cine are îndrăzneală după ce cade în păcat să spună lui Dumnezeu:

„Doamne, Tu ştii toate, Tu ştii că Te iubesc"? Cine are această îndrăzneală? Iată, un călugăr păcătos are! De ce are? Pentru noaptea aceea în care el s-a târât în faţa

Altarului şi a rostit făgăduinţă de dragoste. În noaptea aceea el a făcut ceea ce nu poate face un om într-o viaţă întreagă. El s-a lepădat de toate pentru Hristos.

A venit odată la Hristos un tânăr foarte evlavios, care îndeplinise toate câte îi erau puse înainte de Lege, şi L-a întrebat: Învăţătorule bun, ce să fac ca să fiu desăvârşit? La care Mântuitorul i-a zis: Vinde toate, ia-ţi crucea ta şi urmează-Mi Mie.

Şi s-a mâhnit acel tânăr, pentru că avea multe bogăţii şi s-a întors acasă. Ei, această hotărâre de a lăsa toate şi de a urma lui Hristos este mai mare decât toată dreptatea, pentru că ea este moartea.

Călugăria este jertfă de moarte. Că mai târziu, prin ispita diavolului, acest călugăr ajunge să facă faptele lui de mai înainte, este altceva. Dar nimeni nu poate să intre acolo şi să judece, pentru că acesta este un legământ al nunţii dintre om şi Hristos. Este un legământ pe care îl face acest om păcătos cu însuşi Hristos spre o viaţă viitoare. Pentru că ceea ce făgăduieşte el nu mai sunt de-acum din lumea aceasta: nici curăţia trupească, nici neagonisirea, nici tăierea voii, ci sunt ale vieţii îngereşti, ale vieţii viitoare. În această luptă, spune Sfântul Ioan Gură de Aur, călugărul se ia la întrecere cu îngerii. Sigur că el vede că nu este un înger, dar el merge. Merge ca un sinucigaş – merge la cruce, nădăjduind că va învia împreună cu Hristos.

Iată de ce noi nici nu trebuie să ne aruncăm aşa cu capul înainte în monahism, fără să ştim ce este acesta, pentru că el este, aşa cum spunea Sfântul Ambrozie de la Obţină, cel mai minunat, dar şi cel mai greu lucru. Dacă oamenii ar şti câtă bucurie are un monah, toţi s-ar călugări, dar dacă ar şti ce durere, ce suferinţă are monahul, nu s-ar călugări nimeni.

Monahismul este o sabie cu două tăişuri, pe amândouă părţile ascuţite, şi cei care vrem s-o purtăm în teaca noastră trebuie mai înainte să ne verificăm trezvia şi îndemânarea, ca nu cumva, ţinând-o

în beţia patimilor şi slăbănogirea voinţei noastre, să ne tăiem cu ea, făcându-ne răni pe care mai târziu poate cu greu le vom putea tămădui.

Din cele zise până acum aş vrea să se reţină aceste două lucruri: că monahismul nu a fost văzut niciodată ca un poligon de performanţe duhovniceşti, chiar dacă mulţi monahi au ajuns pe treptele cele mai înalte ale desăvârşirii, şi că mirenii nu au nicio scuză în faţa ispitelor şi a momelilor acestei lumi. Nu trebuie să umblăm cu măsurătoarea în urma monahilor să vedem cât au postit şi cât au dormit, când au râs sau când şi-au cumpărat un lucruşor, pentru că toţi creştinii sunt egali în faţa poruncilor lui Dumnezeu, atât călugării, cât şi mirenii, ştiind că cu ce măsură judecăm, cu aceea vom fi judecaţi.

Monahii nu au avut niciodată pretenţia că sunt mai sfinţi ca alţi oameni, dimpotrivă. Există un canon care pune problema primirii în monahism, dacă pretendentul trebuie să îndeplinească vreo vrednicie. Răspunsul este categoric: nu!

Argumentul? Făgăduinţa Mântuitorului.

Care a zis: pe cel ce vine la Mine nu-l voi scoate afară. Sfinţii Părinţi au făcut în acest sens o distincţie clară între preoţie – care este o vrednicie şi necesită anumite virtuţi – şi monahism, pe care îl numesc „chip al pocăinţei”, care poate fi îmbrăcat de oricine doreşte să-şi îndrepte viaţa sa către Dumnezeu.1

1 „Îi este îngăduit creştinului să-şi aleagă viaţa ascetică şi, părăsind viforul cel prea tulburat

Multă vreme monahii nici măcar nu au făcut parte din clerul bisericesc, iar în primele veacuri monahismul era considerat incompatibil cu Preoţia, drept dovadă că marii conducători de obşti, ca Antonie sau Pahomie, nu au fost preoţi.

Aşadar monahismul nu este o competiţie şi nicio paradă a oamenilor care se consideră superiori, ci o mărturisire a setei de pocăinţă şi o manifestare a dragostei faţă de Dumnezeu.

Faptul că mulţi dintre monahi se desăvârşesc şi ajung la culmile cele mai înalte ale sfinţeniei este firesc să ne trezească admiraţia, dar, lăudându-i pe cei buni, nu trebuie să avem căderea de a-i desconsidera pe cei mai slabi, de vreme ce ei sunt oameni ca şi noi, dar care, cel puţin, au avut curajul nebun de a încerca.

al treburilor vieţii, să intre în mănăstire şi să se tundă după chipul cel monahal, chiar dacă ar fi fost prins în orice cădere în

greşeală. Căci Mântuitorul nostru Dumnezeu a zis: Pe cel ce vine la Mine nu-l scot afară (Ioan 6, 37). Aşadar vieţuirea monahicească, zugrăvindu-ne nouă viaţa cea întru pocăinţă, o încuviinţăm celui ce cu adevărat i se hărăzeşte; şi în niciun chip (fapta vieţii lui de mai înainte) nu-l împiedică de la împlinirea ţintei sale" (Canonul 43, Sinodul Trulan sau V-VI Ecumenice).

Întrebări din sală

— Părinte, dacă un tânăr sau o tânără se hotărăşte să intre la mănăstire din cauza unui eşec în dragoste sau că i-au murit părinţii, fără să simtă vreo chemare, e păcat?

— În mănăstire putem veni din diverse motive. Problema noastră este dacă rămânem în mănăstire sau nu rămânem.

Sfântul Ioan Casian vorbeşte despre cele câteva căi de a ajunge într-o mănăstire. Sunt oameni care vin printr-o revelaţie. Aceasta se spune că este cea mai fericită, cea mai înaltă chemare. Există astfel de oameni. Au o revelaţie de la Dumnezeu, fie printr-o vedenie, fie că au citit în Evanghelie şi dintr-odată au simţit o tresărire. Acestea toate sunt chemări care vin direct de la Dumnezeu.

Sunt şi unii care au venit povăţuiţi de oameni cuvioşi, fie de către părinţi duhovnici, fie de către altcineva. Sunt oameni care au venit în mănăstire dintr-un necaz, din cauza unor împrejurări vitrege ale vieţii. Fie că au suferit o decepţie amoroasă, fie că au fugit de armată ori s-au ascuns de poliţie.

Dar începutul nu este totul în viaţa călugărească. Sunt oameni care au venit prin chemare dumnezeiască, prin descoperiri, prin vedenii, care până la urmă s-au irosit, pentru că nu şi-au înmulţit talantul, nu şi-au înmulţit darul. Sunt oameni care au venit plângând după o femeie, dar care până la urmă şi-au întors plânsul şi au devenit buni călugări.

Sunt oameni care au fugit de poliţie, pentru crimă, şi care au devenit mari călugări. Acesta este şi cazul Sfântului Moise

Arapul, fost căpetenie de tâlhari, care a devenit cel mai vestit în pustia Egiptului, la vremea lui.

Motivele intrării unui om în mănăstire pot fi diverse. Problema este ce va face acest om mai departe. Îşi va îndrepta gândul către Dumnezeu dacă a venit dintr-un alt motiv acolo? Sau se va menţine în durerea lui, în dorul lui de o femeie şi de neizbânzile din această lume?

Nu se pune problema dacă este păcat sau nu să intri în

mănăstire dintr-o decepţie. Pur şi simplu, în aceste cazuri omul nu rezistă, se va întoarce în lume.

Sfântul Ioan Scărarul spunea: „Am văzut îngeri căzând din cer, dar am văzut şi bolovani ridicându-se la cer".

— Dacă apare dorul nebun de Dumnezeu atunci când eşti legat prin Taina Cununiei şi ai copii, ce este bine să faci, cum poţi să-ţi astâmperi dorul nebun şi să-ţi faci totuşi datoria de mamă şi de soţie?

— Să-ţi spui că dacă acest dor ar fi fost cu adevărat după Dumnezeu, el ţi-ar fi venit înainte de căsătorie. Că Dumnezeu ştie toate. Nu era Dumnezeu să te lase mai întâi să te căsătoreşti şi-apoi să-ţi aprindă dorul. Apostolul Pavel spune:

Cel ce s-a legat cu femeie să nu caute dezlegare de femeie şi cel ce s-a dezlegat de femeie să nu caute legare cu ea. Adică, te-ai legat pentru viaţă de căsătorie, ia şi-o du liniştită mai departe.

Am zis că esenţa monahismului este dorul dumnezeiesc. Pe acesta îl poţi avea şi acasă. Şi îl vei avea mai bine decât îţi închipui că îl vei trăi într-o mănăstire, aşa cum ţi-o închipui tu. Pentru că, să ştiţi, o astfel de mănăstire cum ne-o închipuim noi nu există. Oricum ne-am închipui-o şi oricine şi-ar închipui-o, nu există. De ce nu există? Pentru că în ea nu ne-am putea mântui. Dumnezeu ne scoate în faţă oameni, realităţi, împrejurări prin care să ne curăţim, să ne desăvârşim, să ne distrugem eul nostru bolnav şi plin de slavă deşartă, pentru a putea urma drumul crucii, drumul Mântuitorului. Acest drum îl au şi călugării, şi cei căsătoriţi.

— Părinte, astăzi se vorbeşte şi se scrie mai mult despre Hristos şi cu cât ştim mai mult despre El, cu atât îl căutăm mai mult.

Cum îl putem totuşi găsi?

— Hristos. Se ascunde în poruncile Sale. Dincolo de poruncile Sale. Încerci să le faci, după puteri. Acolo este Hristos. Prin rugăciune, prin smerenie, prin dragostea faţă de aproapele. Să iertăm, să nu judecăm. Prin participarea la slujbele dumnezeieşti, să avem dragoste de slujbe. Şi aşa, încet, încet, îl găsim pe Hristos. Hristos este pretutindeni.

— Ce puteţi spune despre o mamă a cărei singură dorinţă pentru cei doi copii ai săi, cu precădere pentru fetiţă, este ca ei să-şi închine viaţa lui Hristos, în adevăr, adică în monahism, şi se panichează când se gândeşte că poate nu va fi aşa?

— Monahismul este alegere liberă a sufletului. Niciodată nu

sfătuiţi şi nu îndemnaţi pe nimeni spre viaţa monahală, pentru că s-ar putea ca ei să vă asculte şi mai târziu să-şi descopere propria neputinţă şi să vă blesteme în toate zilele care le mai rămân. Nu faceţi aceasta niciodată!

Puteţi vorbi frumos despre monahism, puteţi lăuda monahismul, dar niciodată nu spuneţi: „Tu trebuie să te faci monah!", pentru că nu cunoaşteţi pe acest om, fie că vă este fiu, fie că vă este prieten, fie că vă este fiu duhovnicesc.

Nu putem da astfel de sfaturi. Este alegerea liberă a omului. În rânduiala călugăririi, întrebarea pe care o pune egumenul sună aşa: „De bunăvoie şi nesilit de nimeni ai venit, frate, căzând la Sfântul Altar?" „Da, cu ajutorul lui Dumnezeu!" „De bunăvoie şi nesilit de nimeni"… Nu putem nici măcar influenţa în acest sens pe cineva.

— Sfântul Vasile cel Mare spunea că mirenii trebuie să ducă acelaşi mod de viaţă ca al călugărilor, singura diferenţă fiind căsătoria.

Ce părere aveţi?

— Acelaşi lucru îl spune şi Sfântul Ioan

Gură de Aur. Aceşti doi mari călugări erau şi episcopi. Vorbeau mirenilor. Ei ţineau să le aducă aminte acestora că şi ei sunt datori înaintea lui Dumnezeu să împlinească poruncile la fel ca şi monahii. Nu există, spune Sfântul Ioan Gură de Aur, două categorii de creştini, două categorii de oameni: monahii, care sunt datori să împlinească poruncile dumnezeieşti cu mare activie, şi mirenii, care au voie să-şi facă tot felul de concesii şi pogorăminte. Nu există astfel de prevederi în Evanghelie, ne aduc aminte sfinţii.

Poruncile au fost date atât călugărilor, cât şi mirenilor. Aşa că, atunci când Sfântul Vasile sau Sfântul Ioan Gură de Aur vorbeşte mirenilor, îi mustră tocmai în această moliciune, slăbănogire a lor, prin care ei foarte uşor îşi îndreptăţesc păcatele şi neputinţele, zicând: „Păi, da' ce, eu sunt călugăr să stau atâta în biserică, păi, da' ce, eu sunt călugăr să postesc atâta, păi, da' ce, eu sunt călugăr să fac aşa şi-aşa…"

Mirenii nu trebuie să se compare cu călugării, ci cu Evanghelia, cu poruncile lui Dumnezeu.

— Călugăria sau căsătoria trebuie făcută după libera alegere a fiecăruia. Unde este voia lui Dumnezeu în această alegere?

— Voia lui Dumnezeu este tocmai în această liberă alegere a omului. Voia lui Dumnezeu este ca tu să alegi liber.

Aceasta este voia lui Dumnezeu cu fiecare dintre noi. De aceea

să vedem întotdeauna motivul pentru care alegem un lucru sau altul. Noi putem fi influenţaţi de oameni, dar putem fi influenţaţi şi de anumite emoţii ale noastre, de educaţia noastră, de o stare de lucruri la un moment dat al vieţii noastre. Să vedem ce influenţează decizia noastră.

Pentru că atunci noi nu o mai facem din voie liberă, ci o facem constrânşi. Ceea ce facem din constrângere nu ne reprezintă, dar ceea ce facem din liberă alegere ne duce mai lesne către Dumnezeu.

— Dacă ne căsătorim, avem doi copii, apoi decidem de acord comun cu partenerul de viaţă să mergem la călugărie, mai este posibil?

— Da. De comun acord totul este posibil. Porunca este dată faţă de celălalt.

Apostolul Pavel spune: Femeia nu mai este stăpână pe trupul său, ci bărbatul şi bărbatul nu mai este stăpân pe trupul său, ci femeia. Dar dacă cei doi convin, sunt liberi, sunt slobozi. Dar mai sunt şi copiii care trebuie să-şi spună părerea, dacă sunt minori.

— Credeţi că este posibil să-L simt pe Sfântul Duh? Numai sfinţii au această bucurie?

— Da, numai sfinţii o au, pentru că de-asta sunt sfinţi, pentru că au pe Duhul Sfânt, singurul izvor al sfinţeniei. Duhul Sfânt ne face sfinţi. Altfel nimeni nu poate fi sfânt.

Dar Duhul Sfânt. Se arată pe Sine în multe feluri: în adiere de vânt, în bucurie, în căldură, în lacrimi, în îndurerare pentru aproapele şi aşa mai departe. Să căutăm să ne dăm viaţa noastră lui Dumnezeu, aproapelui, şi El Se va descoperi nouă. Nu trebuie să încercăm să simţim prea multe, ca să nu simţim şi ceea ce nu este adevărat. Pur şi simplu, să ne dăm viaţa noastră lui Dumnezeu şi celelalte se adaugă nouă.

— Monahismul este pentru toate popoarele acelaşi. Totuşi monahii ruşi mi se par a fi mai profunzi. De ce sunt atât de mulţi sfinţi ruşi şi nu greci, sau români, sau sârbi?

— Monahismul nu este pentru toate popoarele acelaşi. Egiptenii au un monahism, ruşii au un monahism, grecii au alt monahism. Din cauza asta am vorbit că monahismul este dor dumnezeiesc şi nu-l putem judeca după manifestările lui exterioare.

Nu vreau să număr acum sfinţii, pentru că nu ne foloseşte la nimic pentru mântuirea sufletului nostru să vedem care popoare şi câţi sfinţi au dat. Au dat mulţi. Să ne rugăm la ei, să-i iubim şi să încercăm

să le urmăm în lucrurile esenţiale ale vieţii lor, care la toţi erau la fel: dragostea, răbdarea, înfrânarea, nejudecarea, rugăciunea şi aşa mai departe. În acestea toţi călugării şi toţi sfinţii sunt la fel, dar mai ales în dragostea faţă de Dumnezeu şi de aproapele.

— Este recomandabil, dacă mănăstirea ni se pare mai grea, să alegem mănăstirea sau, dacă lumea ni se pare mai grea, să rămânem în lume? Adică să alegem calea cea mai grea?

— Asta-i slavă deşartă. Să-ţi pară că alegi tu calea cea mai grea! Ia-ţi calea cea mai uşoară şi vezi dacă o s-o poţi duce şi pe asta. Ce mai vorbă, alegi tu calea cea mai grea! Toate le-ai îndeplinit şi nu ştii unde să-ţi mai încerci muşchii.

— Sfântul Constantin cel Mare a spus în vedenie Sfântului Paisie că orice călugăr este mai mare ca el, pentru că i-a văzut urcându-se ca un foc la Dumnezeu. Ce părere aveţi despre acest lucru?

— Părerea pe care a avut-o Sfântul Constantin. Ce vreţi, să mă iau la bătaie cu el acum? Cum a zis, aşa luaţi-o. Trebuie să avem vreo părere despre asta?

— Ce să fac ca să-L iubesc pe Dumnezeu din tot sufletul meu, din tot cugetul meu şi cu toată puterea mea?

— Încearcă să-L iubeşti măcar puţin pentru început şi cu timpul să-L iubeşti cu toată puterea sufletului tău. Nimeni nu construieşte casa de sus în jos. Aşa că fă puţinul pe care-l poţi face. Faţă de aproapele tău, faţă de Dumnezeu. Şi, cu timpul, vei ajunge să-L iubeşti aşa cum spui. Pentru că aşa îl iubesc îngerii. Dar nu începe de aici, pentru că n-o să ajungi niciodată.

— Dacă nu-mi găsesc locul în lumea aceasta, dacă nimic din ceea ce fac aici nu-mi iese bine şi nu mă bucură, dacă sunt bucurie doar atunci când sunt la sfintele slujbe şi la mănăstiri, înseamnă că trebuie să merg la monahism?

— Nu. S-ar putea să intri în mănăstire şi să nu mai simţi bucurie. Şi ce-o să faci atunci? Monahismul trebuie să-l îmbrăţişezi cu conştiinţa că s-ar putea, chiar din noaptea tunderii, să intri într-o împietrire a inimii care să te însoţească până la sfârşitul vieţii tale şi tu s-o duci pentru Hristos.

Dacă îţi închipui că intrând în monahism o să fii plin de dulceaţă şi tot timpul într-o rugăciune şi o fericire, acela nu-i monahism şi n-o să poţi fi călugăr.

Să fii gata să primeşti orice ca din mâna lui Dumnezeu. Asta-i

dragostea. Nu ceva anume: dă-mi rugăciune, Doamne, dă-mi bucurie, dă-mi dulceaţă, dă-mi să văd aşa, dă-mi să simt aşa… Iertaţi-mă, dar aşa oricine ar sta în faţa lui Dumnezeu.

Să ne purtăm durerea, deznădejdea, clătinările cugetului şi ale inimii, toate pentru Dumnezeu. Această bucurie o ai acum, dar s-ar putea să n-o mai ai după.

Nu este un semn că trebuie să te faci monah. Dacă aveai încredinţare că trebuie să te faci monah, nu întrebai pe nimeni şi cu atât mai mult pe mine. Ce, eu pot să-ţi hotărăsc soarta? Fă ceea ce ştii că trebuie să faci.

La monahism suntem chemaţi de însuşi Hristos. Nimeni nu trebuie să ne sfătuiască dacă este bine sau nu să ne călugărim. El a zis: Ia-ţi crucea ta şi urmează Mie. Apostolii L-au urmat, atâţia sfinţi L-au urmat. Nu este nevoie ca vreunul dintre oameni să ne convingă că monahismul este bun. Sfântul Ioan Gură de Aur, în apologia vieţii monahale, spune că Hristos ar vrea ca noi toţi să fim călugări. Dar nu fiecare poate. Acestea sunt cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur, nu ale mele.

— Mi-e teamă să-mi aleg responsabilitatea uneia din căi în viaţă: căsătorie sau călugărie. Cum pot scăpa de această teamă?

— Conştientizând că nu eşti bun nici pentru una, nici pentru alta. Aşa o să te linişteşti.

— Există un rău al călugărilor şi un rău al mirenilor?

— Păcatul. Este un rău şi al călugărului, şi al mirenilor.

Despre smerenie şi libertate pe marginea rugăciunii Sfântului Efrem Sirul

Cuvânt rostit la Casa de Cultură din Alba Iulia, pe 18 martie 2004

Am ales să vorbim despre smerenie şi libertate deoarece foarte multă lume vorbeşte despre smerenie, foarte multă lume vorbeşte despre libertate, dar foarte puţini înţelegem că acestea două sunt acelaşi lucru.

Nu mi-am propus să fac neapărat o tâlcuire a Rugăciunii Sfântului Efrem, dar mă voi folosi de ea în discuţia noastră, pentru că este cea mai reprezentativă şi cea mai cunoscută nouă, creştinilor de azi, chiar şi celor care nu avem o cultură destul de bogată în ceea ce priveşte scrierile sfinţilor despre smerenie. Însă toţi cunoaştem această rugăciune, pentru că ea se citeşte de-a lungul întregului Post

Mare. Aşa că mă voi folosi de ea.

Am zis smerenie şi libertate pentru că în aceasta stă toată viaţa noastră. Noi toţi suntem chemaţi la libertate. Pentru omul contemporan, cel care este îndemnat şi provocat la libertate de toate afişele pe care le vede, de emisiunile şi de lozincile de la radio sau de la televizor, smerenia este un lucru respingător, este un lucru care îl împiedică să fie liber sau cel puţin îi aminteşte că nu face ceea ce trebuie.

Şi noi, creştinii, suntem chemaţi la libertate. Tot ce vedem pe stradă, tot ceea ce auzim este o parodie a adevăratei chemări şi a adevăratei libertăţi.

Noi suntem chemaţi la libertate şi suntem chemaţi la smerenie. Apostolul Ioan spune: Cunoaşteţi adevărul, şi adevărul vă va face liberi (Ioan 8, 32). Hristos spune:

Învăţaţi de la Mine, că sunt blând şi smerit cu inima, şi veţi afla odihnă sufletelor voastre (Matei 11, 29). Din aceasta vedem bine că în Evanghelie smerenia şi libertatea nu doar că nu se contrazic, ci stau întotdeauna alături. Totuşi libertatea este mai mult decât smerenia.

Noi suntem chemaţi la libertate prin smerenie. Dar libertatea adevărată nu o vom cunoaşte decât după ce vom cunoaşte smerenia adevărată, după ce smerenia ne va elibera. Libertatea aceasta nu va fi libertatea aceea la care suntem îndemnaţi în stradă, ci va fi libertatea pe care ne-o dă adevărul, care este însuşi Hristos, libertatea pe care o vom avea în chip şi mai desăvârşit în ziua cea neînserată a împărăţiei Sale.

Ce înţelegem noi când auzim de smerenie? Mai ales pentru un tânăr, acest lucru nu are în el nimic ademenitor. Noi înţelegem o stare de înfrângere, o stare de renunţare pentru cei mai mulţi. A fi smerit înseamnă a renunţa la viaţă, a renunţa la luptă. „Mare lucru să fii smerit când sunt atâtea probleme în lume, când sunt atâtea lucruri nerezolvate! Noi ne smerim, lăsăm mâinile în jos şi nu facem nimic!”

Cam aşa au pervertit oamenii smerenia.

Noi, românii, avem cuvântul smerenie din slavonă. Mera înseamnă măsură, iar smeriţi înseamnă a aduce în măsură. A te smeri înseamnă a-ţi veni în măsură, a reveni, a deveni ceea ce eşti. Cu alte cuvinte, a fi smerit înseamnă a cunoaşte adevărul despre tine însuţi, a-ţi cunoaşte măsura, a fi realist.

Şi care este măsura noastră? Măsura noastră este moartea.

După călcarea poruncii lui Dumnezeu, după ce ne-am despărţit de Dumnezeu, noi ne-am îmbrăcat în blestemul despre care i-a vorbit Dumnezeu lui Adam înainte de a păcătui. Nu mânca din pom, pentru că, de vei face asta, de moarte vei muri! (Facerea 2, 17) Aşa că noi toţi astăzi suntem muritori. Adevărul despre noi, măsura noastră este moartea.

Dacă n-ar fi venit Dumnezeu, dacă n-ar fi venit Hristos Mântuitorul la noi, ca să ne scoată din moarte, noi asta am fi rămas în veac. A cunoaşte adevărul despre noi este a realiza acest lucru. A ne smeri înseamnă a cunoaşte cine suntem.

Cel care cunoaşte cine este el, iar el este moarte, muritor, îşi dă seama că are nevoie de un Mântuitor. Cunoaşte că el însuşi nu este în stare să iasă din moarte, să iasă din suferinţă, să iasă din durere, să iasă din singurătate, stări pe care toţi le trăim, chiar şi cei care ne provoacă la libertate prin afişele lor, dar nu ni le putem rezolva. Nu ni le putem rezolva prin libertatea care ni se propune.

Ce înseamnă a fi liber? înseamnă a putea fi tu însuţi oriunde şi oricând, înseamnă a putea fi tu însuţi indiferent de ceea ce este în jurul tău, de factorii din afară. Nimic din afară nu-ţi poate strâmtora libertatea. Atunci când libertatea ta depinde de nişte lucruri exterioare, cum poţi oare să te numeşti liber? Da, noi spunem: „Sunt liber şi vreau să mă duc la mare!", de exemplu. A fi liber înseamnă a-ţi putea împlini această dorinţă. Dar dacă nu ai bani, tu nu te poţi duce la mare. Am zis o pildă pe care o putem urmări. E banală, dar cam aşa înţelege multă lume libertatea. Sunt liber dacă pot să fac cutare sau cutare lucru. Dar sunt o mulţime de factori exteriori care nu depind de mine şi care, dacă nu se vor îndeplini, eu nu-mi pot trăi libertatea. Înseamnă că eu nu sunt liber.

Noi avem atâţia mucenici care erau liberi şi când erau legaţi în lanţuri, şi când erau bătuţi, şi când erau daţi la moarte, în groapa cu lei. Îşi trăiau libertatea din plin şi aceasta nu este o libertate metaforică. Cu adevărat sufletul lor era liber şi trăia deplin şi desăvârşit. De unde ştim asta? Din faptul că acceptau toate acele chinuri de care ar fi putut să scape printr-un singur „Nu".

Libertatea adevărată aceasta este: a putea fi tu însuţi oriunde, oricând. Dar la ea nu se poate ajunge prin minciună. Nu putem trăi în iluzii, pentru că iluzia, mai devreme sau mai târziu, se spulberă, se risipeşte ca visul celui care se deşteaptă (Psalmul 72, 20), cum spune

David. Şi atunci la ce ne va folosi toată libertatea noastră părelnică? Atunci când vom descoperi că totul a fost o mare înşelăciune…

Smerenia este cea care ne trezeşte din visul nostru. Ea este dureroasă la început, ea repugnă firii noastre. În faţa ei noi dăm înapoi, pentru că îi este greu omului să descopere adevărul despre sine. Este înfiorător să descoperi că tu eşti nimic, deşi noi suntem chemaţi la a fi asemenea cu Dumnezeu.

Deci smerenia ne eliberează, adevărul ne eliberează. Smerenia este prima treaptă a drumului spre adevăr, spre libertate.

Acum vreau să vedem cum înţelege Sfântul Efrem Sirul, cum înţelegem noi, Biserica – pentru că, prin Sfântul Efrem Sirul, Duhul Sfânt strigă în inimile noastre treptele necesare pe care trebuie să le parcurgă sufletul până la eliberare. În titlul de pe afiş se spune: „Smerenie şi libertate în Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul”. Nu aşa l-am gândit eu, ci „pe marginea Rugăciunii Sfântului Efrem”.

Încă nu este libertate în Rugăciunea Sfântului Efrem, dar ea ne eliberează.

Rugăciunea Sfântului Efrem este pentru oamenii încă neliberi, aşa ca mine, aşa ca, poate, mulţi din această sală. Eu aş vrea ca toţi să fie liberi. Este pentru oamenii care încă nu s-au eliberat de patimi, de păcat. Ea, dacă vreţi, este o variantă a rugăciunii Tatăl nostru, pentru cei care încă n-au fost înfiaţi. Rugăciunea Tatăl nostru Hristos a dat-o celor înfiaţi de Tatăl. Dar atâta vreme cât nu suntem înfiaţi, nu-L putem numi pe Dumnezeu Tată. Atâta vreme cât ne aflăm în păcat, cât suntem robiţi de patimile noastre, patimile şi păcatele sunt „tatăl” nostru. Este cutremurător, dar aşa tâlcuiesc sfinţii.

Într-unul din imnele sale, Sfântul Simeon Noul Teolog aduce cuvintele lui Hristos, Care i S-a arătat şi i-a vorbit despre preoţie, zicând: „O, voi, care aţi îndrăznit să staţi înaintea jertfelnicului Meu pentru că Eu sunt milostiv, pentru că Eu sunt răbdător, care nefiind chemaţi aţi intrat aici, care încă nefiind fii, necurăţindu-vă prin plâns ca să ieşiţi din robie, aţi intrat la Cină ca nişte fii!” Pentru a nu auzi cuvintele acestea în ziua Judecăţii de la Hristos, Sfântul Efrem ne propune rugăciunea sa. Noi ştim şi din Evanghelie că Hristos multora le va spune la urmă: Plecaţi de la Mine, cei ce aţi lucrat fărădelegea, nu vă cunosc pe voi! Ca să nu auzim cuvintele acestea, Sfântul Efrem ne dă o rugăciune care ne va pregăti pentru rugăciunea Tatăl nostru. Este aceeaşi rugăciune, putem spune, dar pentru cei neînfiaţi încă.

Ce spune Hristos, cum să ne rugăm?

Tatăl nostru care eşti în ceruri. Dar Sfântul Efrem nu îndrăzneşte să-L numească pe Dumnezeu Tată. El spune: „Doamne şi Stăpânul vieţii mele". Oricine II poate numi pe Dumnezeu Domn şi Stăpân al vieţii sale, chiar şi cel mai păcătos. Cel care se află în adâncimea şi în robirea patimilor nu-L poate numi pe Dumnezeu Tată, pentru că nu simte, dar II mărturiseşte pe Dumnezeu Domn şi Stăpân al vieţii sale. Şi prin aceasta el se eliberează de toţi ceilalţi domni şi stăpâni care încearcă să ne stăpânească – şi duhurile necurate, dar şi patimile.

Spune mai departe: „Doamne şi Stăpânul vieţii mele, duhul trândăviei, al grijii de multe, al iubirii de stăpânire şi al grăirii în deşert nu mi-l da mie". El nu cere „să vie împărăţia Ta", pentru că a cere să vie împărăţia lui Dumnezeu înseamnă a mărturisi că eşti gata să o primeşti, înseamnă că eşti gata pentru ea. Pentru că venirea împărăţiei lui Dumnezeu este sfârşitul lumii, este vremea judecăţii şi numai fiul cel înfiat, cel răscumpărat, în inima căruia Duhul a mărturisit mântuirea, cum spune Sfântul Apostol Pavel, numai acela poate chema împărăţia lui Dumnezeu şi pe Dumnezeu Tată.

Dar Sfântul Efrem nu face asta. El spune: înainte de a veni împărăţia Ta, ia de la mine duhul trândăviei, al grijii de multe şi celelalte. Tot cererea asta o are şi rugăciunea Tatăl nostru: ne izbăveşte de cel viclean.

Dar Sfântul Efrem ne şi înşiruie câteva feluri în care cel viclean ne ispiteşte.

Prin această cerere, Sfântul Efrem face şi o spovedanie. Din cauza aceasta noi ne uşurăm când rostim această rugăciune, când spunem: „Duhul trândăviei, al grijii de multe, al iubirii de stăpânire şi al grăirii în deşert nu mi-l da mie". Când cer să fiu izbăvit de toate aceste duhuri, de fapt mărturisesc că sunt stăpânit de ele.

Nu mi-l da mie înseamnă şi ia-l de la mine. Pentru că, dacă nu le-aş fi avut, de unde aş fi cunoscut că ele există? Dar, prin faptul că le numesc şi rog să fie luate de la mine, mărturisesc că sunt stăpânit de ele.

Sfântul Efrem îl mărturiseşte pe Dumnezeu nu doar Domn şi Stăpân al vieţii sale, ci şi Domn şi Stăpân al tuturor acestor duhuri, pe care Dumnezeu este în stare şi puternic să le ia de la el.

„Duhul curăţiei, al gândului smerit, al răbdării şi al dragostei

dăruieşte-l mie, slugii Tale". Sfântul Efrem mărturiseşte că nimeni nu poate dobândi niciunul din aceste daruri, de nu le va primi de la Dumnezeu. Chiar mai mult decât atât, nici măcar să iertăm pe alţii nu putem fără ajutorul lui Dumnezeu: „Aşa, Doamne, împărate, dăruieşte-mi ca să-mi văd greşelile mele şi să nu osândesc pe fratele meu".

Cum sună acelaşi lucru în Tatăl nostru?

Şi ne iartă nouă greşelile noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri. Dar Sfântul Efrem ne arată practic cum ajungem la starea de a ierta greşelile fratelui. Cum?

Prin vederea propriilor greşeli.

Sfântul Efrem ne tâlcuieşte ceea ce Hristos ne arată în rugăciunea Tatăl nostru şi ne arată felul prin care putem să ajungem să nu mai fim judecaţi, să fim iertaţi de Dumnezeu, aşa cum noi iertăm. Dar cum iertăm noi? Fără vederea propriilor păcate, nimeni nu-l poate ierta pe aproapele său. Dar şi această vedere nimeni nu o poate avea decât în dar de la Dumnezeu. Numai venind Duhul Sfânt omul îşi descoperă ceea ce este. Sfântul Ioan Scărarul spune: aşa cum printr-un acoperiş crăpat, raza de lumină descoperă toate impurităţile, praful ce pluteşte în aer, până atunci nevăzut, aşa cercetarea Duhului Sfânt în inima omului descoperă răutăţile şi patimile lui. Toate acestea sunt daruri ale Duhului Sfânt.

Iată mărturisirea pe care trebuie să o facem înainte de a putea numi Tată pe Dumnezeu şi înainte de a chema cu îndrăzneală împărăţia Lui. Pentru că această rugăciune, Tatăl nostru, este o rugăciune care se spune cu îndrăzneală.

Este o mare îndrăzneală să-L numeşti Tată pe Dumnezeu, să te socoteşti pe tine fiu şi să chemi împărăţia Lui. Din cauza asta în Liturghie, înainte de rugăciunea Tatăl nostru, preotul spune: „Şi ne învredniceşte pe noi, Stăpâne, cu îndrăzneală, fără de osândă să cutezăm a Te chema pe Tine, Dumnezeul cel ceresc, Tată şi a zice".

A-L numi pe Dumnezeul cel ceresc Tată este îndrăzneală şi poate aduce osândă, mărturisim noi în Liturghie.

De aceea este minunată Rugăciunea Sfântului Efrem. Ea ne desfăşoară rugăciunea Tatăl nostru, pentru cei care încă nu sunt fii, pentru cei care încă sunt robiţi de păcat. În perioada Postului Mare trebuie să ne aducem aminte că, deşi răscumpăraţi prin Sângele lui Hristos, deşi curăţaţi şi spălaţi prin Botez, suntem totuşi întorşi la

păcatele noastre cele de dinainte şi întinaţi în gândurile noastre, şi în hotărârile noastre, şi în toate lucrările noastre. Să ne aducem aminte de ceea ce suntem şi de cum ar fi trebuit şi am fi putut fi, căci aceasta ne va smeri şi ne va elibera, pentru a putea, cu toţii, să-L numim Tată pe Dumnezeu, în ziua cea neînserată a împărăţiei Sale!

Întrebări din sală

— Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul poate fi pentru noi un program de angajare într-o viaţă duhovnicească?

— Sigur că da! Păi asta şi este. Zic că ea este o rugăciune didactică, ne arată punctele esenţiale ale vieţii duhovniceşti. Dacă vrem, Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul este un exerciţiu. Este un exerciţiu de smerenie foarte adânc şi foarte cuprinzător.

Noi vedem că părinţii se prihăneau pe ei înşişi. Trebuie să ştim că este diferenţă între smerenie şi a ne prihăni pe noi: eu sunt păcătos, eu sunt ultimul om, eu sunt câine, eu sunt aşa, şi aşa, şi aşa.

Sigur că toate acestea sunt bune, dar ele nu duc neapărat la smerenie. Acestea sunt exerciţii de smerenie, dar nu sunt smerenie. Smerenia însăşi, atunci când a fost atinsă, nu mai are nevoie de astfel de exerciţii. Ea crede şi ştie că aşa este:

adică şi câine, şi toate răutăţile pe care le-am numit.

Dar să vedem cum le desfăşoară Sfântul Efrem.

El ne vorbeşte mai întâi de duhul trândăvirii, un duh care ne cuprinde pe toţi.

În asta vede el pericolele mari: duhul trândăvirii, duhul grijii de multe. Interesant cum au tradus românii: duhul grijii de multe. Asta ar fi cred o akedie, pentru că, iertaţi-mă, eu nu cunosc greacă, dar din câte ştiu de la oamenii care ştiu greacă, slavona traduce foarte exact. Şi aici ar fi un fel de akedie, căci grija de multe este rod al akediei. Dar mai are şi altele. Are starea asta a sufletului în care omul, neştiind ce să mai facă, se apucă de multe, în care lăsăm rugăciunea, lăsăm toată pacea inimii, şi ne simţim asaltaţi de o grămadă de griji şi grijulițe: trebuie să fac aia, trebuie să merg dincolo, aia am uitat-o, toate gândurile care ne vin la rugăciune. Când ne aşezăm la rugăciune, aţi văzut cât de grabnic ne vin idei pe care mai înainte nu le aveam, cum să rezolvăm un lucru, răspunsuri extraordinare la anumite treburi. Ne amintim îndată lucruri uitate, unde trebuia să mergem şi ce trebuia să facem. Ei, astea toate, grijile astea de multe ne despart de Dumnezeu.

Al iubirii de stăpânire – toţi suntem iubitori de stăpânire atunci

când poruncim fratelui nostru, atunci când ne credem mai mare decât el. Dar în special – astea toate cred că le înţelegem, şi trândăvirea, şi grija de multe, şi iubirea de stăpânire – mai interesantă e grăirea în deşert.

Ştim ce-i asta, a vorbi mult, dar mie îmi pare un lucru important, o formă de vorbire în deşert, cea mai periculoasă. Şi pentru glume, şi pentru toate vom da răspuns, dar mă gândesc că în primul şi în primul rând, atunci când Dumnezeu ne-a spus că pentru orice cuvânt deşert vom da seama, S-a referit mai ales la cuvintele sfinte. Înainte de a veni porunca şi ameninţarea că pentru orice cuvânt deşert vom da seama, a fost aceea: blestemat este cel ce cheamă numele Domnului în deşert!

Sfântul Paisie oprea pe fraţii certaţi să spună rugăciunea Tatăl nostru, până se împăcau, ca nu cumva să se osândească spunând: Şi ne iartă nouă greşelile noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri. Aceea era vorbire în deşert, era luare în deşert a numelui Domnului. Câţi dintre noi tin mânie şi spun Tatăl nostru?! Acesta va fi mai greu păcat asupra lui, socotesc, decât o glumă, care glumă desigur că bate la ochi mai tare.

Să fim cu băgare de seamă la cuvintele sfinte, la Scripturi, să nu facem glume pe seama Scripturii, cu parafraze şi tot felul de jocuri, de calambururi, pe care şi le permit mulţi! Le pare că sunt inteligenţi, că au ascuţime de spirit. Să ne ferim de lucrurile astea. Astea sunt primele şi cele mai grave vorbe în deşert.

— Atunci când spunem această Rugăciune a Sfântului Efrem Sirul, facem şi metanii. Vă rugăm mult să ne spuneţi care este legătura şi care este rostul metaniilor în Rugăciunea Sfântului Efrem Sirul.

— Pot să zic aşa cum ne spun şi părinţii, pentru că noi, fiind trup şi suflet, sigur că avem starea sufletului şi tânguirea lui care strigă, dar şi trupul se roagă.

Pentru că la Prorocul David găsim: Inima mea şi trupul meu s-au bucurat de Dumnezeul cel viu (Psalmul 103). Şi trupul se poate bucura de Dumnezeul cel viu, ca şi inima. Metaniile sunt un gest al trupului care nu este despărţit de cel al sufletului. El îl însoţeşte. Părinţii ne tâlcuiesc că, atunci când cădem cu faţa la pământ, suntem ceea ce suntem acum, adică făpturi căzute. Când ne ridicăm, suntem ceea ce devenim după ce ne ridică Hristos. Deci, căzând, să ne gândim că noi singuri am căzut din har, dar de ridicat, Hristos ne ridică. Ne gândim la asta. Metaniile, vedeţi, nu se fac fără rugăciune.

Am înţeles că mulţi fac metanii fără rugăciune. Nu se fac fără rugăciune. Spune în gândul tău: „Doamne Iisuse Hristoase, miluieşte-mă pe mine, păcătosul!”, „Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuieşte-mă!” Toate metaniile sunt însoţite de rugăciune; dacă nu, ele devin gimnastică. E bună gimnastica, dar să nu rămână doar atât, să lucreze şi mintea atunci când facem metanii.

Părinţii le mai făceau pentru domolirea lucrării sângelui. Adeseori, prin multă mâncare, prin somn, prin celelalte, avem un surplus de energie. Astea de multe ori ne împiedică la rugăciune.

Atunci părinţii fac câteva metanii, până când trupul vine într-o stare de cuminţenie, când sângele nu mai zburdă aşa de tare. Sigur că după asta ne oprim puţin.

Ne oprim, ne încălzim puţin, vine liniştea, se liniştesc simţurile, nu mai bate inima aşa de tare şi atunci putem începe a ne ruga. Sunt nişte exerciţii exterioare.

Astea nu neapărat că ne vor duce la smerenie şi că vor atrage harul lui Dumnezeu. Nimeni să nu creadă că bătând metanii, doar pentru asta va atrage harul, sau pentru post, sau pentru altceva, dar ele ne pot ajuta.

Să avem gândul smerit şi atunci, pentru gândul smerit, Dumnezeu ne dă de toate. Sunt bune. Toate sunt bune, şi metaniile, numai să fie făcute din dragoste, din toată inima.

— Aţi spus că cei păcătoşi nu-L pot numi Tată pe Dumnezeu. Şi noi, cei păcătoşi, nu putem spune Tatăl nostru?

— Din cauza asta, înainte de Tatăl nostru, noi spunem „împărate ceresc, Mângâietorule, vino şi ne curăţeşte pe noi de toată spurcăciunea”. Întâi cerem Duhului Sfânt să ne curăţească de spurcăciune, de toată deşertăciunea noastră. Îl mărturisim pe Dumnezeu. Nu vedeţi că e mărturisire rugăciunea întâi, apoi după asta iarăşi spunem: „Sfinte Dumnezeule, Sfinte Tare, Sfinte fără de moarte, miluieşte-ne pre noi!”, ne mărturisim, iarăşi ne mărturisim, ÎI slăvim şi ne mărturisim cu ajutorul Lui şi abia după asta spunem Tatăl nostru. În Biserică niciodată nu spunem Tatăl nostru aşa, dintr-odată, buf! Întâi ne spovedim, că peste zi în multe chipuri greşim.

Din cauza asta spunem rugăciunile astea de spovedanie, de chemare a numelui lui Dumnezeu, şi El puternic este să ne curăţească de toată spurcăciunea, ca să ne facă vrednici să-L numim Tată.

— Părinte, ce putem face dacă am văzut răutatea ce zace în noi,

dar nu mai avem putere nici să facem rugăciunile? Cum să ieşim din această stare?

— Asta este tot o cercetare a lui Dumnezeu. Atunci când omul este mândru peste măsură, Dumnezeu îi trimite ispite peste puterile lui. Aşa spune şi Sfântul Iosif Isihastul. Îi dă ispite peste puterile lui. Şi tu vezi că eşti nimic şi nu poţi lucra nicio poruncă, nu poţi lucra nimic, tu eşti aşa cum eşti. Ei, asta aduce smerenie. Tu înţelegi că fără Dumnezeu nu poţi face nimic.

— Mulţi, pentru a nu merge la biserică, invocă faptul că slujbele sunt prea lungi, inclusiv Sfânta Liturghie. E de ajuns rugăciunea pe care o facem acasă?

— Rugăciunea pe care o facem acasă este foarte bună. Dar, dacă noi nu iubim biserica, nu ştiu la ce ne foloseşte. Nu ştiu ce ne vom face noi cu rugăciunea aia de acasă. Ce înseamnă asta? Ce-ar fi însemnat: Noe îşi face corabia, şi unii se apucă şi îşi fac butoaie cu care se vor salva pentru că vine potopul. Vino şi urcă în corabie, e mai sigur. Nu faci tu cu o scândură vapor de mântuire, corabie dintr-o scândură nu prea faci. Cel care nu iubeşte biserica, cel care nu iubeşte Liturghia să nu se amăgească că se roagă acasă! Nu ştiu ce duh îl învaţă pe el rugăciunea aia, dacă el nu iubeşte Liturghia. Nu poate fi aşa ceva. Cum poate fi aşa ceva? Ce rugăciune e aia? Rugăciunea, dacă este dreaptă şi făcută către Dumnezeu şi Duhul Lui îl cercetează pe om, primul loc în care îl va duce va fi biserica. Domnul este în sălaşul Său cel sfânt (Psalmul 10, 4). Acolo îl va duce, de se va ruga cineva drept. Dar dacă rugăciunea lui nu-l duce acolo, păi, iertaţi-mă, dar sunt atâţia care spun că se roagă, dar nu tot cel ce spune „Doamne, Doamne" va fi primit, ne spune Hristos.

Aşa să ne măsurăm calitatea rugăciunii noastre: dacă ea ne duce în Casa Domnului, acolo unde El sălăşluieşte, acolo unde El însuşi vine, unde. Se jertfeşte, acolo unde fraţii noştri se roagă împreună – că unde-s doi sau trei şi El este între noi –, înseamnă că ne rugăm în Duhul lui Dumnezeu. Noi care ne-am osebit de fraţii noştri din îngâmfare, din mândrie, din dispreţ, cum credem că L atragem pe Cel care este blând, smerit şi care ne-a dat poruncă să ne iubim unii pe alţii? Niciodată n-o să vină la aşa fel de oameni rugăciunea. Dar poate veni cu o cercetare puternică, chiar aşa descoperindu-le că nu fac bine, că nu-i bun gândul care îl au, şi să ne întoarcem, să ne întoarcem în Biserică. Acolo ne mântuim, pentru că acum avem biserici, slavă

Domnului, şi Dumnezeu în chip desăvârşit. Se dă tuturor celor care-L voiesc pe Dânsul. Să mergem la biserică!

— Părinte, cum putem face nişte oameni care au fost smintiţi de feţe bisericeşti să mai meargă la biserică?

— Dumnezeu să facă cu ei. Oamenii care se smintesc au mândrie în ei. Să se roage lui Dumnezeu să-i izbăvească, să le dea gând smerit.

Să vă spun un caz cu gândul smerit.

Eu eram diacon şi m-am întâmplat să fiu în Iaşi şi am vrut să merg la biserică, la slujbă. Era sâmbătă. Eram la sora mea.

Eu am soră în Iaşi, şi alături era o bisericuţă. Dar mă chemaseră părinţii de la „Trei Ierarhi" să slujesc la ei. De acum aveam în plan şi, când ajung pe la bisericuţă, trecând pe lângă ea, în întâmpinare vine preotul de la bisericuţă cu o femeie cam la 30 de ani, care râdea mult şi era vopsită. Eu am gândit: „Preotul ăsta face sminteală". Am hotărât să trec fără să-l salut. Când am ajuns în dreptul lui, preotul mă cheamă: „Ce faci, frate? Unde slujeşti diseară?" Şi mă ia, mă ia în braţe.

Dar când m-a îmbrăţişat am văzut că miroase şi a vin. Gândul mi-a zis iar: „Nu-i destul că umblă cu cine umblă, încă mai şi bea. Foarte bine, părinte! Aşa o să atragem noi oamenii în Biserică, cu astfel de preoţi şi de fapte". Dar el cu mare dragoste mă ia în braţe şi zice: „Vino să slujim împreună!" Dar eu m-am tras înapoi şi i-am zis că merg la „Trei Ierarhi".

Atunci părintele m-a luat de mână cu şi mai multă dragoste, încât m-am făcut ca un copil în faţa lui, şi mi-a zis: „Gândul cel bun, părinte!" Şi aşa ne-am despărţit.

După aceea, când m-am îndepărtat pe străduţă, am plâns, că el a avut dragoste şi eu nu.

— Dumnezeu ne-a creat cu multă iubire.

Trebuie să ne considerăm o viaţă întreagă păcătoşi, chiar dacă am făcut tot posibilul să nu păcătuim?

— Da, nu e problema de păcătoşi, v-am spus, muritori, netrebnici, fapt care este foarte adevărat. Dumnezeu vrea să fim realişti şi să privim lucrurile în faţă.

Vederea propriilor păcate este izvor de mare lumină în inima omului. Cine le va vedea, va vedea slava lui Dumnezeu.

Numai acelora care şi-au văzut întunecimea inimii le-a strălucit lumina, pentru că Hristos spune: Celor ce şedeau în întuneric le-a strălucit lumină. Dar dacă noi vrem să fugim din întunericul ăsta,

lumina, venind, nu ne va găsi. Să ne vedem păcătoşi şi nu greşim. Nu greşim, mare bucurie ne vine din asta. De ce?

Pentru că Dumnezeu a zis că pentru cei păcătoşi a venit. Noi de ce vrem să ne osebim de ei? De ce vrem să fim cu cei drepţi, pentru care El spune că nu a venit, care se socotesc pe ei drepţi? Fericiţi cei care se văd pe ei înşişi păcătoşi, căci pentru aceştia a venit Hristos!

— Părinte, cei mai mulţi tineri şi mai ales adolescenţii confundă libertatea cu libertinajul. Ne explicaţi puţin diferenţa dintre acestea?

— După roadele lor le veţi cunoaşte, ne spune Mântuitorul. Socotesc aşa. Apostolul Pavel spune aşa: Roada duhului este pacea, bucuria, îndelungă răbdarea, dragostea.

Ce ne aduce libertinajul? O scurtă bucurie, un entuziasm şi o încântare de două săptămâni, după care fie vine despărţirea, fie vine vestea că e gravidă şi că trebuie să facă avort şi intră în tot stresul acela groaznic. Cum să ascundă de părinţi? Cum să facă rost de bani? Şi chiar dacă au bani, după ce-au făcut avortul îşi ies din minţi de întristare şi cei mai mulţi se despart. Care sunt roadele: uciderea, neliniştea, despărţirea, înstrăinarea. Care sunt roadele? Aia e libertate?

Asta e diferenţa dintre libertate şi libertinaj. Libertatea este veşnică, dar libertinajul este vremelnic şi sfârşeşte în durere şi în singurătate, la urmă – moartea.

Asta e diferenţa pe scurt. Cine are de înţeles înţelege, dar cui nu vrea să înţeleagă, oricâte cuvinte am adăuga, nu-i vor fi de folos.

— O ultimă întrebare: cum putem ajunge să avem bucuria vieţii în Hristos şi în Biserică? Cum putem să fim nişte oameni bucuroşi?

— Nu înainte de a cunoaşte lacrimile şi smerenia de rob. Să nu ne suim pe masa Stăpânului fără să fim chemaţi de El, ca nu cumva, venind, să spună: Prietene, du-te mai încolo, pentru că este altul care stă aici.

Şi cel care se va apropia, ca şi Efrem Sirul şi cum ne apropiem toată Biserica, prin rugăciunea lui Dumnezeu, acela va cunoaşte Biserica, şi eliberarea, şi bucuria. Aşa să ne apropiem:

„Doamne şi Stăpânul vieţii mele, duhul trândăviei, al grijii de multe, al iubirii de stăpânire şi al grăirii în deşert nu mi-l da mie. Iar duhul curăţiei, al gândului smerit, al răbdării şi al dragostei, dăruieşte-mi mie, slugii, Tale. Aşa, Doamne împărate, dăruieşte-mi să văd greşelile mele şi să nu osândesc pe fratele meu, că binecuvântat eşti în veci. Amin”.